Ажалай баатарнуудта— АЛДАР СОЛО!

Эхэ орондоо ороохо таряа тушаахаар абаһан социалис уялгаяа амжалтатайгаар үлүүлэн дүүргэһэнэй түлөө, гүрэндэ хартаабха худалдаха жэлэйнгээ түсэб, мяха, һү, үндэгэ бэлэдхэхэ юһэ һарынгаа түсэб нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлһэнэй түлөө КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй халуун амаршалгада хүртөөд байхадаа, республикымнай колхозни͏гууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, бүхы ажалшад үнэн зүрхэнһөө баярлаха ёһоороо баярлана, омогорхохо ёһоороо омогорхоно.

Энэ амжалта хэнэй ухаан бодолоор, үүсхэл оролдолгоор, улаан гараар туйлагдааб гэхэдэ, түбхын түрүүндэ олонитэ ажалшадай шэн габьяата ажалаар, тэдэнэй баатаршалгаар бэелүүлэгдээ ха юм. Тиимэ хадань ажалай баатарнуудай солыень дуудаха, нэрыень алдаршуулха, дүй дүршэлыень үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала. Илангаяа таряан ажалай талаар хаража үзэбэл, энэ жэлдэ үйлэдбэриин управлени бүхэндэ, колхоз, совхоз бүхэндэ хабарай тарилгын эхилхын урда тээһээ захалаад, хуряалгын дүүрэтэр хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ юумэн хэгдээ: шэнэ газар хахалагдаа ,таряалангай полинууд һайнаар элдүүрилэгдээ, уһалагдаа, али болохоор үтэгжүүлэгдээ, химиин эди шэди нэбтэрүүлэгдээ, эрхим шанартай үрэһэн хэрэглэгдээ. Эдэ бүхы хэрэгүүдые имагтал ажалай баатарнуудай бүтээһэниинь мэдээжэ.

Эндэ нэгэ тон һонирхолтой жэшээ харуулангүй байхын аргагүй. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин Калининай нэрэмжэтэ колхозой Савелий Федотовой звено манай республика дотор урдань үзэгдөө дуулдаагүй баян ургаса — **гектар бүриин 41 центнер 16 килограмм шэниисэ** хуряажа абанхай. Мүнгэ 4 хүнһөө бүридэнхэй энэ звено хабарай тарилгын эхилхын урда тээхэнэ 40 гектар газар даажа абаад, хүдэлжэ захалһан байна. Тон һонирхолтой зүйлынь юуб гэхэдэ, 120 гектар хахалагдаһан паар дээрэһээ томо томо шулуунуудта дарагдаһан, эгээл муу участогынь нүхэр Федотовой звенодо даалгагдаһан байгаа. Звеногойхид түбхын түрүүндэ тэрэ участок дээрэһээ хэдэн арбаад машина шулуу түүжэ хаяба. Тиигээд өөһэдөө ехэ оролдосотойгоор, нарин нягтаар элдүүрилээ. Нэгэшье дүрбэлжэн метр талмай хуурайгаар орхингүй, жэгдээр уһалаа. Горитойхон шэбхэ поли дээрээ гаргажа, баһа жэгдээр тараагаа. Минеральна үтэгжүүлгэ хэгдээ. Газараа 28—30 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалаа. Эрхим һайн үрэһөөр тарилга хээ.

Хайшан гээд, ямар аргаар иимэ баян ургаса ургуулагдааб, тэдэнэй нюусань юуб гэһэн асуудалда харюусаха болоо һаа, ондоо хэлэмээр юумэ олдохоор бэшэ хэбэртэй, бусад хүнүүдэй хэжэ шадахаар бэшэ хэрэг бүтээгдээ, тусгаар «эди шэди» гаргагдаа гэхын аргагүй. Тиигэбэшье баһа ямаршьеб нэгэл дотоодын оньһон байгаа юм бэзэ, теэд тэрэшье оньһониинь, хуряангыһаар тобшолон хэлэхэдэ,— үүсхэл оролдолгол ха юм даа. Нүхэр Федотовой звеногой хүдэлмэриин үльгэр жэшээе колхоз, совхоз бүхэндэ дэлгэрүүлхэ, саашадань халан абаха арга боломжошье, ажалай түрүүшүүлшье бии. Эрэлхэг зоримгой ажалайнгаа түлөө звеногой гэшүүд алишье талаараа урмашуулагдаа. Звеногой гэшүүн бүхэн нэмэлтэ түлбэри болгон, 80 гаран центнер аржагар һайхан шэниисэ абаха болоо. Энэньшье тон зүб. Ажалай баатарнууд али болохоор урмашуулагдаха ёһотой! 40 гектар дээрэһээ нүхэр Федотовой звеногой га бүриин 40 гаран центнер шэниисэ ургуулаад байхадань, тэндэхи бусад 80 га дээрэһээнь гектар бүриин 15 центнер ургаса абтаба. Иимэл даа, хуряалгын баатарнуудай шэн габьянь!

Ажалай иимэ баатарнуудые тоолохо болоо һаа, үйлэдбэриин управлени бүхэндэ, колхоз, совхоз бүхэндэ олон. Эдэ баатарнууд тухайда манай газетын үсэгэлдэрэй номерто дэлгэрэнгыгээр зураглагданхай. Мүнөө эгээл шухалань—эдэнэй онол арга, дүй дүршэл, мэргэжэл шадабарине шэнжэлэн үзэхэ, гүн удха шанарыень дэлбэлэн гаргаха, олонитэ ажалшадта ойлгуулха, хаа хаанагүй үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гэһэн зорилго партийна организацинуудай урда, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй урда табигданхай.

Хүдөө ажахыгаа интенсификациин замаар хүгжөөхын тулада саашадаа бүри ехэ юумэн хэгдэхэ болоно. Туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амаржа огто болохогүй. Теэд сэхынь хэлэхэ болоо һаа, манайда дутуу дундануӯд үшөө тохёолдоһоор. Дутагдалнуудаа түргэн усадхажа, үйлэдбэриин управлени бүхэндэ, колхоз, совхоз бүхэндэ жэлһээ жэлдэ тогтууритай баян ургаса жэншэдгүйгөөр абадаг болохын тулада, хуряалгын баатарнуудай хүдэлмэриин дүй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала.

Түрүү колхоз болон совхозууд, замай залууршад ерэхэ жэлэй тарилгада мүнөөнһөө бэлдэжэ захаланхай: трактор болон бусад техникэ зэбсэгүүдээ заһабарилжа эхилбэ, үрэһэ хүрэнгээ сэбэрлэжэ, үбэлэй агротехническэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхээр түхеэржэ байна. Эдэ бүхы хэрэгүүдтэ хуряалгын баатарнууд үүсхэл оролдолгоёо үргэлжэлүүлһэн зангаараа. Шэн габьяата баатарнуудта саашадаа шэнэ амжалта туйлахыень юрөөе!

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Республикын автомобильна транспортын хүдэлмэрилэгшэдые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Үйлэдбэри дээрэ эрхим һайн ажаллаһан, ургаса хуряалгада, гүрэндэ тушаагдаха таряа зөөлгэдэ эсэбхитэйгээр хабаадаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха:

1. **Буянтуев** Лазарь Сыреторовичые—«Главвостоксибстройн» Улаан-Үдын автотранспортна конторын шофер.
2. **Ветошников** Василий Николаевичые—«Сельхозтрансын» Мухар-Шэбэрэй автотранспортна ажахын шофер.
3. **Гарманов** Николай Петровичые—№ 1268 автоколонныш шофер.
4. **Жарников** Иван Михайловичые—«Сельхозтрансын» Хяагтын автотранспортна ажахын шофер.
5. **Каширихин** Иннокентий Николаевичые—Зүүн-Сибириин совнархозой № 21 автобазын шофер.
6. **Мезенцев** Павел Григорьевичые—Зүүн-Сибириин совнархозой № 21 автобазын шофер.
7. **Павлов** Федор Наумовичые—«Сельхозтрансын» Бэшүүрэй автотранспортна ажахын шофер.
8. **Пинин** Гавриил Ивановичые—«Сельхозтрансын» Улаан-Үдын автотранспортна ажахын шофер.
9. **Полонов** Семен Петровичые—Зүүн-Сибириин совнархозой № 1 автотранспортна конторын шофер.
10. **Рупышев** Василий Ивановичые—«Сельхозтрансын» Улаан-Үдын автотранспортна ажахын шофер.
11. **Рыбянцев** Захар Петровичые—№ 1268 автоколонныш начальник.
12. **Савелов** Алексей Михайловичые—совнархозой № 1 автотранспортна конторын шофер.
13. **Фалилеев** Николай Ивановичые—№ 5 автотранспортна ажахын шофер.
14. **Колесов** Александр Ивановичые—Буряадай автоуправлениин начальнигай орлогшо.
15. **Поздняков** Василий Николаевичые—«Сельхозтрансын» Хяагтын автотранспортна ажахын начальник.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан. 1964 оной октябриин 22.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР С. И. ИСАЕВТА БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА ИНЖЕНЕРЭЙ ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Республикын промышленностине хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь түлөө, 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, нүхэр **Исаев** Серафим Ивановичта Буряадай АССР-эй Габьяата инженерэй хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1964 оной октябриин 24.

РОССИИ ФЕДЕРАЦИИН ПРОМЫШЛЕННОСТИИН УРГАЛТА

Агууехэ Октябриин 47 жэлэй ойе эрхимээр угтахын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, Росси Федерациин промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд 1964 оной гурбадахи кварталай болон юһэн һарын түсэбые үлүүлэн дүүргээ гэжэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ управлени өөрынгөө мэдээсэл соо тэмдэглэнэ. Продукци бүхы дээрэнь, мүн олонхи тон шухала зүйлнүүдые гаргаха талаар гурбадахи кварталай болон юһэн һарын түсэбые бүхы совнархозууд дүүргээ.

Промышленна үйлэдбэриин хэмжээн нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулбал, 6 процентээр нэмэһэн байна. Тиихэдэ химическэ промышленностиин продукци 14 процентээр, хара болон үнгэтэ металлургиин—8 процентээр, электрын элшэ хүсэ гаргалга—11 процентээр, түлишын промышленностиин продукци гаргалга—8 процентээр, машина бүтээлгын болон металл болбосоруулгын—9 процентээр, барилгын материалнуудай—9 процентээр нэмэһэн байна.

РСФСР-эй ЦСУ-гай мэдээсэл соо саашадаа иигэжэ хэлэгдэнэ. Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулбал, 9 һарын турша соо минеральна үтэгжүүлгэ гаргалга 2,3 миллион тонноор, холимол дабирхай, пластическа зүйл—70,8 мянган тонноор, хэмэл болон холимол утаһан—24,1 мянган тонноор, шэрэм—1,3 миллион тонноор, булад—1,9 миллион тонноор, прокат—1,7 миллион тонноор ехэ болоһон байна. Нефть абалга—11,6 миллион тонноор, газ—6,6 миллиард кубическа метрээр, нүүрһэн—8,6 миллион тонноор, электрын элшэ хүсэ гаргалга—19,7 миллиард киловатт-часаар нэмээ. Химическэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээжэ гаргалга 29,3 миллион түхэригөөр нэмэһэн байна. Арадай хэрэглэлэй эд бараан бүри ехээр гаргагдадаг болоо. Промышленностьда ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ.

Бүхы дээрэ промышленностиин түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэбэшье, зарим предприятинууд продукци гаргаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха, нөөсэлэлгэ хэхэ талаар тогтоогдоһон даалгабаринуудаа дүүргээгүй. Шэнээр ашаглалгада угтаһан үйлэдбэринүүдэй хүсэн үшөөл удаанаар ашаглагдана, продукциин шанар һайжаруулха ябадал хүсэдөөр хангагданагүй гэжэ РСФСР-эй ЦСУ-гай мэдээсэл соо заагдана.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 254 (10622) | 1964 оной октябриин 25, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ҮЙЛЭДБЭРИИН УПРАВЛЕНИИН ВЫСТАВКЭҺЭЭ

АЖАЛАЙ БАЯР ИИМЭЛ ДАА

Октябриин 22. Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Тарбагатай тосхондо хүдөө ажахын выставкэ нээгдэжэ, аймагай нютаг бүхэнһөө ажахынуудай механизаторнууд, хартаабха, овощ ургуулагшад, луговодууд бусад олон таряашад сугларба.

Эндэхи клуб дотор хүн зон дүүрэн. Богонихон үгэ хэлэһэнэйнгээ һүүлээр управлениин начальник нүхэр Иринчеев колхоз, совхозуудай түрүүшүүлдэ элдэб янзын бэлэгүүдые барюулба. Ирагуу хүгжэмэй зэдэлээн доро ажалай түрүүшүүл һубарилдан ерэжэ, начальнигай гарһаа бэлэгүүдые абана. Тэдэнэй дунда һургуулиин һурагшадшье бии. Илангаяа Үнэгэтэйн һургуулиин олон һурагшад бэлэгүүдтэ хүртэбэ.

Сцена дээрэ нэгэ буряад эхэнэр, гурбан ород эрэшүүл уригдана. Тэдэнэй ээм дээгүүрнь улаан торгон лентэнүүд нэмэрюулэгдэнэ. Тэдэ лентэ дээрэнь «чемпион» гэһэн алтан бэшэг толорно. Эдэмнай хэд гээшэб гэбэл: «Коммунизм» колхозой овощ ургуулагша Цыренжап Санжиевна Нурбуева. Тэрэ эхэнэр 5 гектар газарһаа 3000 центнер капуста, 5 гектарһаа 900 центнер үгэрсэ хуряажа абаһан байна. Георгий Собенников «Улаан Оронго» колхозой кукурузашан. Тэрэ 300 гектар кукуруза таряад, 80 гектарһаань 300—300 центнер, 220 гектарһаань тус бүриһөөнь 200 центнер ногоон эшэ набша хуряажа абаа. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн 70 наһатай пенсионер Федор Ферапонтович Рыжаков 120 гектар сабшалангай тус бүриһөөнь 37,7 центнер үбһэ абаба. Дүрбэдэхинь Захар Григорьевич Шитин —«Гигант» колхозой тракторист. Энэ механизатор 9 һара соо 1829 гектар хэмжээнэй газар хахалаад байна.

Суглаанай һүүлээр хүнүүд һубарилдаһаар «Забайкальский» гэжэ ангай совхозой, овощ болон хартаабхын, химиин, мал ажалай павильонуудаар ябажа, тэндэ табигдаһан элдэб зүйлнүүдые, стенд болон фото-зурагуудые һонирхон харабад.

Тээ саашаа ябахада, колхоз, совхозуудай павильонууд һубарина. Эдээн сооһоо илангаяа «Улаан Оронго» колхозой харуулһан юумэнүүд олоной анхарал татана. Энэ колхозой павильон дотор төөлэй, үбсүүн, гэдэһэтэй өөхэн, зурмэ, хототой шуһан, урмэ, тоһон, зөөхэй гэхэ мэтын элдэб зүйлнүүд ялагар саарһан дотор орёолгоотой, таг дээгүүр табяатай байгаа. Колхозой клубые даагша Сима Борисовна Цыренова эдэ зүйлнүүд тушаа хүнүүдтэ тайлбарилан хэлэжэ үгэнэ.

Газаа гарахада Тарбагатай тосхоной гол үйлсэнүүдээр хэдэн олон магазинууд, автолавканууд жэрылдэжэ, эндэһээ выставкэдэ ерэгшэд элдэб зүйлэй эд бараа худалдан абана.

Үдэшын 5 часта Тарбагатайн соёлой ордондо эндэхи уран һайханай коллективэйхид концерт харуулаа.

Октябриин 23-да управлениин ажахынуудай малшад суглараһан, хэһэн ажалайнгаа дүн сэгсэлөө.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Управлениин чемпионууд Ц. Нурбуева, Ф. Рыжаков, Г. Собенников, З. Шитин. 2. Овощ болон хартаабхын павильон.

С. БАЛДУЕВАЙ фото, текст.

2

ДАЛАН ХОНОГООР УРИД

ПЕТРОПАВЛОВКА (телефоноор абтаба). Октябриин революциин илан магадаһан 47-дохи жэлэй ойн баярые ажалай эрхим бэлэгээр угтаха гэһэн социалис мүрысөөндэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр оролсоһон Зэдын үйлэдбэриин управлениин Ториин совхозой (директор нүхэр Таюрский Я. В. парткомой секретарь нүхэр Токтохоев М. Г.) ажалшад гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб октябриин 22-то 70 хоногоор болзорһоонь уридшалан дүүргэбэ.

Тус совхозой һаалиин гүүртэнүүдэй үргэн олон малшад гүрэнэй тоһоной заводуудта хамтадаа 24000 центнер һү тушааба. Тэрэнһээ гадна 80 центнер һүн хамтын эдеэндэ гаргашалагдаһан байна.

Энэ совхозой һү абаха жэлэйнь түсэб 30.000 центнер юм. Тэрэнээ энэ үедэ 28000 центнертэ хүргөөд байна. Иихэлээрээ ториинхид һү үйлэдбэрилхэ түсэбөөшье бүри һаяын үдэрнүүдтэ дүүргэхээр эрмэлзэнхэй.

Габьяата ажалай эршээр, ашата түгэс амжалтаар урмашаһан совхозой һаалишад, һаалиин гүүртэнүүдэй бусад олон хүдэлмэрилэгшэд жэлэй дүүрэтэр үлдөөд байһан 70 үдэрэй туршада түсэбһөө гадуур гүрэндөө үшөө 5000 центнер һү худалдаха гэһэн уялга абаа. Тэрэнээ дүүргэхын хойноһоо эндэхид эрид шууд тэмсэжэ байһан үетэй бшуу.

Һү абаха, худалдаха жэлэй түсэб болзорһоо урид дүүргэхэ гэһэн ехэ тэмсэлдэ 1-дэхи, 5-дахи, 6-дахи отделенинүүдэй һаалишадай оруулһан хубита бүришье һаа ехэ. Эдэ отделенинүүд һү худалдаха түсэбөө октябриин 22-ой бэйдалаар холо үлүүлэн дүүргэһэн жэшээтэй байгаа.

Һаалишад сооһоо дааһан булэг үнеэдһээ бүхыдөө 32 мянган литр һү һааһан 4-дэхи отделениин малшан Аграфена Порфиненкова совхоз дотороо түрүүлжэ ябана. Энэ нүхэрнай үйлэдбэриин управлениин, мүн ажахынгаа чемпион гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй юм шуу. Зүүн Ториин отделениин (3-дахи) коммунис ажалай нэрэ алдартай гүүртын һаалишад Цырен-Ханда Будаева, Ханда Тучинова, 6-дахи отделениин—Елена Цыбикова, Екатерина Дугарова гэгшэд мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ алхална.

Иимэ һайн ажалай амжалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, Ториин совхозой ажалшадые Зэдын үйлэдбэриин управлени, партийна комитет халуунаар амаршалба.

В. КЛОЧИХИН,
«Зэдын үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ТАРГАН МЯХАНАЙ ЭЗЭД

Гүрэндэ тушаагдаха бүрүү, хашарагуудые бэлшээн таргалуулха тусхай бригада зунай эхеэр Хурбын совхоздо эмхидхэгдэһэн юм. Тэрэ бригада Аалан гэжэ бэлшээри һайнтай нютагта зуһаба.

Зунай бэлшээриин дүн һая сэгсэлэгдэбэ. Үхэр адуулагшад нүхэд О. Нимаев, Б. Шоймполов, М. Данилов 500 толгой үхэрые бэлшээриин үеын 4 һарын туршада 485 центнерээр шэгнүүрынь нэмэбэ. Тэдэнэр толгой бүриинь шэгнүүрые суудхэ бүхэндэ 1000 граммаар нэмээхэбди гэһэн социалис уялгаяа эрхимээр бэелүүлбэ.

Энэ бригадын гэшүүдэй хэһэн ажалые бэлэдхэлэй сэн дээрэ оруулжа гаргахада 23.610 түхэригэй сэбэр олзо совхоздоо оруулһан жэшээтэй. Нэмэжэ абаһан центнер мяханай өөрынь үнэ 20 түхэриг 23 мүнгэтэ. Тэрэ үхэрэйнь 93 толгойе сентябрь соо гүрэндэ тушаахадань 44 толгойнь тарган сэгнэлтэтэйгээр абтаа. Тарган шадалтай мал гүрэндөө худалдаһанайнь түлөө совхозынь эдэ малшадта 220 түхэриг мүнгэ нэмэлтэ түлөөһэн болгон үгэбэ.

Ажалша бэрхэ эдэ малшад иимэ һайн ажалай бэлэгээр Октябриин һайндэрые угтаба.

Д. МАТВЕЕВ.
Хориин аймаг.

Москваһаа мэдээсэнэ

КАЗАХСТАН АЖАЛАЙ ЕХЭ ИЛАЛТА ТУЙЛАБА

Гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө дүүргэжэ, ажалай ехэ илалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, Казахстанай бүхы ажалшадые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет халуунаар амаршалба. Эхэ оронойнгоо амбаарта 928 миллион 500 мянган пүүд ороохо таряа, тэрэ тоодо эдеэ хоолой гол ургамал болохо 757 миллион 200 мянган пүүд шэниисэ, 19 миллион пүүд просо, 3 миллион шахуу пүүд рис оруулаа.

Орондоо 670 миллион 900 мянган пүүд таряа тушааһан Целиннэ хизаарайхид Казахстанай таряашадай ажалай илалта туйлалгадань ехээр хубитаяа оруулһан байна гэжэ КПСС-эй ЦК-гай, Советскэ правительствын амаршалга соо хэлэгдэнэ. Эндэхи хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй, ургасаяа хуряаха, таряа бэлэдхэхэ хэрэгтэнь Росси Федерациин, Украинын, Белоруссиин, Молдавиин ба бусад аха дүү республикануудай түлөөлэгшэд, Казахстанай областьнуудай промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэд болон албахаагшад горитой туһа хүргөө.

(ТАСС).

Замбиин арадта амжалта хүсэбэ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин Замбиин республикын Президент Кеннета Каундада телеграмма эльгээжэ, республикынь бэеэ дааһан байдалтай болоһонтой дашарамдуулан, Замбиин правительствада, арад зондо ехэ амжалта туйлахыень, зол жаргалтай байхыень хүсэбэ.

Совет хүнүүд эрхэ сүлөөгэй түлөө, национальна бэеэ дааһан байдалтай болохын түлөө баатарлигаар тэмсэгшэ Замбиин арад зонтой хододоо һанал нэгэтэй байдаг байһан юм, мүнөө шэнэ байдал зохёон байгуулгын замда ороһондонь үнэн зүрхэнһөө баясажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ гэжэ телеграмма дотор хэлэгдэнэ.

Замбиин республикые бэеэ дааһан, сүлөөтэ гүрэн гэжэ мэдэрһэн тухайдаа, мүн тэрээнтэй дипломатическа харилсаа тогтоохоор, посольствонуудай зэргэтэй дипломатическа түлөөлэлгэтэ эмхинүүдые харилсан байгуулхаар бэлэн байһан тухайдаа Советскэ правительство хүндэтэйгөөр мэдүүлнэ гэжэ А. И. Микоян, А. Н. Косыгин мэдээсэбэ.

(ТАСС).

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

„КОСМОС-49" ТАБИГДАА

Газар дэлхэйе тойрон нинидэхэ «Космос-49» гэжэ ээлжээтэ хэмэл одон 1964 оной октябриин 24-дэ Советскэ Союзһаа табигдаа.

1962 оной мартын 16-да ТАСС-ай соносхоһон программатай зохилдуулан, замбуулинай дайдые шэнжэлжэ үргэлжэлхэ зорилготой научна аппаратура энэ хэмэл одоной борт дээрэ тодхогдонхой.

Республикын колхоз, совхозуудта гүрэндэ мяха, һү, үндэгэ худалдаха жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1964 оной октябриин 20-ной мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Управленинүүд, аймаг	Мяхан	Һүн	Үндэгэн
Баргажанай	65	92	102
Зэдын	75	90	110
Яруунын	69	96	126
Кабанскын	72	89	81
Хяагтын	63	83	101
Мухар-Шэбэрэй	67	85	107
Түнхэнэй	68	88	82
Улаан-Үдын	65	88	115
Хориин	66	92	119
Баунтын	91	90	—

Һүүлэйнь замда үдэшэбэ

Белградай оршондо авиационно усал гэмтэлдэ орожо наһа бараһан, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Советскэ Союзай Герой, Югославиин Арадай Герой, СССР-эй Обороной министрэй нэгэдэхи орлогшо, Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй генеральна штабай начальник, Советскэ Союзай маршал **Сергей Семенович Бирюзовые** Москвагай ажалшад октябриин 23-да хахасалгын ёһолол хэжэ, һүүлшынь замда үдэшэбэ.

Союзуудай байшангай Колонно зал шаналал гашуудалай шэнжэтэй.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд Социалис Эхэ оронойнгоо, Коммунис партиингаа үнэн хүбүүнэй хүүрэй дэргэдэ шаналал гашуудалай түрүүшын вахтада зогсобо.

Гурба минута болоод лэ хүндэлэлэй харуул һэлгэгдэнэ. Тэрээндэ гүрэнэй болон партийна элитэ ехэ ажал ябуулагшад, совет сэрэгэй дарганар ерэжэ зогсоно. Урнын хажуугаар Москвагай ажалшад, Совет Армиин сэрэгшэд таһалгаряагүй һубаран гараба.

Улаан талмай дээрэ траурна митинг болоо.

Мавзолейн ендэр дээрэ—хүдөөлүүлгэ эмхидхэхэ правительственна комиссиин гэшүүд, Коммунис партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд болон бусад гараба. Энэ митингые КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь **Н. Г. Егорычев** нээгээ.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Обороной министр, Советскэ Союзай Маршал **Р. Я. Малиновский**, «Знамя труда» заводой слесарь **В. С. Финогенов**, Югославска делегациин толгойлогшо Югославиин Арадай Армиин генеральна штабай начальник **Р. Хамович**, М. В. Фрунзын нэрэмжэтэ сэрэгэй академиин начальник, армиин генерал **П. А. Курочкин** гэгшэд үгэ хэлээ.

Шаналалай митинг дүүрээд, маршал С. С. Бирюзовэй үнэһэн шарилтай урные Кремлиин ханада абаашажа, тусхай нүхэн соо хадагалба. Тэрэнь дурасхалай хабтагайгаар бүглэгдөө. Ехэ буугай салют нэержэ, СССР-эй Гүрэнэй гимн дуулагдаа.

* * *

Совет Армиин Центральна байшангай Улаан тугта зал шаналал гашуудалай шэнжэ тэмдэгтэй. Авиационно усал аюулай болохо үедэ гэмтэһэн совет делегациин гэшүүдэй, тэрэшэлэн һандарһан самолёдой экипажай гэшүүдэй үнэһэн шарилтай урнанууд сэсэгүүдээр бүрхөөгдэнхэй. Москвагай ажалшад, Совет Армиин сэрэгшэд эдэ наһа барагшадые һүүлшынь замда үдэшэхын тула таһалгаряагүй ерэжэл, ерэжэл байба.

9 час 40 минутын үеэр Коммунис партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд ерэжэ, хүндэлэлэй харуулда зогсобо.

Эдэнэр аюулда орожо наһа барагшадай дурасхаалые ёһолоод, зал соо байһан түрэл саданарта, дүтынь хүнүүдтэ гүнзэгы шаналалаа мэдүүлбэ.

Траурна жагсаал Совет Армиин Центральна байшангһаа гаража, Новодевичье хүүр тээшэ шэглэн ошоод, тэндэ шаналал гашуудалай митинг болоо. Тэрээнине СССР-эй Обороной министр, Советскэ Союзай Маршал **Р. Я. Малиновский** нээбэ. Удаалуулан армиин генерал **А. А. Епишев**, Москвагай, Югославиин ниислэлэй ажалшадай түлөөлэгшэд үгэ хэлээ.

Митингдэ хабаадагшад наһа барагшадые хүдөөлүүлхэ газар тээшэ шэглэн ошобод. Тэндэ сэрэгэй гуримаар һүүлшын ёһолол хэгдээ. Олон буугай гурбаад дахин нэерэн һурэхэ абяан дуулдаба.

СССР-эй Гүрэнэй гимнын хүнхинөөн доро делегациин гэшүүдэй, экипажай гэшүүдэй үнэһэн шарилтай урнанууд абаашагдажа, тусхай нүхэн соо табигдаа.

(ТАСС).

Хуряалгын баатарнуудта
МАГТААЛ

СЭНХИР ГОРОДОГОЙ ЭЗЭД

ОЧЕРК

— **ХҮНДЭШЬЕ хандахадаа налагай зохид зан абаритай, ургасадашье өөрын онсо шадабаритай хүн гээшэ гээбы...** гэжэ сугтаа хүдэлдэг нүхэдынь Надежда Георгиевна тухайдаа хөөрэлдэнэ.

Хэнэй толгой соо үрид ороо юм даа—агрономой гү, али ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй гү—бү мэдэе. Юрэдөө, үнгэрэгшэ үбэлдөө сэнхир городок-тепличнэ ажахытай болохо тухай хэлсээн Онохойн совхоздо болодог байба. Иимэ алхам хэхынгээ урда тээ һайса бодомжолжо үзэхэ хэрэгтэй болоно. Илангаяа тооложо үзэхэ, мүнгэ зөөри хэды шэнээн гарахаб, олзо доход асарха гү? Эгээл энээн лэ тухайнь һайса бодожо үзэмөөр.

Үнэгэтэйн сэлеэнэйхид огородой эдеэ ургуулха талаар (хартаабхааршье суутай зон гээшэ ааб даа) бэрхэ шадабаритай уладууд ха юм даа. Тиигэбэшье теплицэ барижа үзөөгүй хадаа энээн тухай мэдэхэгүй байба. Юрэдөө дүүлбарида бэшэ газар нютагуудтахи тепличнэ ажахынуудай (нэгэнһээ бэшэн) оруулһан олзо доход зэлтэй хэбэртэй байха юм.

Тиимэһээ алхам хэхынгээ урда тээ онохойнхид урид һайса танилсаха, хаража үзэхэ гэжэ шиидэбэд.

Эгээл энэ шалтагаанаар хабарай нэгэ үдэр түс совхозой агроном Надежда Георгиевна Мордвинова «Улаан Оронго» колхозой тепличнэ комбинадта ерэбэ. Ходоодоо туршалга, шэнжэлэлгэ хэжэ байдаг, сусаршагүй зоригтой агроном Виталий Иванович Левенко теплицэдэ огородой эдеэ ургуулха талаар өөрын дуршэлтэй, онол аргатай болоһониинь бүгэдэндэ мэдээтэй. Богонёор хэлэхэдэ, энэ талаар В. И. Левенкын, РСФСР-эй габьяата агрономой, һургуулида һурахаяа нүгөө ханиинь ерэһэн байгаа.

Онохойһоо ерэһэн агроном эндэ юу тодоруулжа, юу элирүүлжэ абааб? Республика дотор хүдэлжэ байһан тепличнэ ажахынуудһаа гансал эндэхи Улаан Оронгодохи комбинат олзо доходтой хүдэлдэг гэжэ Надежда Георгиевна бүри урда тээнь мэдэдэг байгаа. Өөрынгөө нюдөөр энэ ажахыень хараад, танилсаад, үшөө һүүлдэнь Виталий Ивановичтай (энэ хүмнай һайн агитатор байха) һайса хөөрэлдөөд байхадаа тепличнэ ажахыда һэжэглэхэ, гарза гай татахаһаань айха ямаршье бодол толгойдом үлөөгүй һэн гэжэ Надежда Георгиевна ярина.

Үнгэрөөшэ хабартаа Үнэгэтэйн сэлеэнэй нэгэ хажууда юрэ бусын барилга үнды үндыһөөр теплицэнүүдэй городок бодошобо.

Бодото дээрэнь хараагүйдөө, үрэ дүнгыень үзөөгүйдөө хүн юумэндэ этигэдэггүй гуримтай хамнай даа, этигүүлхэньшье бэрхэтэй. Эгээл энэ шалтагаанһаа хүнүүд олон табан юумэ барилгашадташье, эндэ хүдэлжэ байгшадташье хэлэһэн, һанаа үнөөнь зобоойһон байха. Совхозой главна бухгалтер Лев Николаевич Угрюмов энэ барилгада ехэл дурагүйгөөр мүнгэ һомолоо һэн ха.

— Юрэдөө, энэмнай олзо бариса асарха юм гү даа, али манайнгаа хүзүүн дээрэ байха юумэ хэжэ байна гүт,—гээд, барилгашадай теплицэнүүдые бодхожо байхадань үбгэдүүд асуугаад һалахагүй. «Дөө, юуншье болохогүй даа, совхозой мүнгэн байнал гэжэ гаргана гээшэ ааб даа...» гэлдэжэ байгаад, абяа шэмээгүйгөөр енгэлээшэд, мэхэтэйгээр мийһэрэлдээшэдшье олон һэн даа. Хэды иигүүлээшье һаа, Александр Петрович Садовскиин ударидадаг бригадын дархашуул хаһа саг соонь сэнхир городогоо бодхоогоо һэн. Апрелиин тэн багаар барилга дүүрэхэ ёһотой байһан. Тиигээгүйдэ эндэ хүдэлэгшэд рассадаяа ургуулжа үрдихэгүй байгаа. Богони саг соо 5 теплицэ баригдаа. Тэрэнэйнь нэгэн рассада ургуулха теплицэ байба.

Иигээд лэ совхозой III отделениин овощ ургуулагшадай ажал эхилбэха юм. Надежда Георгиевна совхозой хоёр отделенидэ агрономоор хүдэлжэ байһанаа, энэл ажахыда габигдаба. Шэнэ юумэн... Гэнтэ хэгдэһэн гаргашаяа харюулжа шадангүй, гарзада унагааг даа... Яга бидаа гээшэб... Тиигэ һаа, һамгадуудниьшье, ондоошье хүнүүд юун гэхэб гэхэ мэтын асуудалнууд Надежда Георгиевнагай һанаа үнөө нилээдгүй зобоотоо һэн.

— Заримдаа һэжэглэгшэдэй хэлэһэн баримта зүб шэнги болоод гэнтэ байжа байха юм. Заримандаа өөрөө өөртэеэ арсалдажа байха юмши... Туршажа, ургамалай шэнжыень, тамирыень таажа ядажа ябахадаа, үе үе толгой соошье иимэ элдэб бодолнууд ородог юм лэ даа,—гээд энэ агроном бидэндэ хандана. Тиин толгой соогоо зүришэлдэһэн һанамжа бодомжонуудаа зүбөөр шиидхэжэ шададаг, үүсхэлтэй эдэбхитэй агроном тухайдаа сугтаа хүдэлдэг хүнүүдэйнь хэлэһые тэрэ шэгээрнь дурдахада, Надежда Георгиевнагай шэнжэ түхэл багааршье элирхэ бэзэ гээд һанагдана.

Дүрбэдэхи теплицэдэ хүдэлдэг **Клара Квашнина:** теплицэ гээшые нюдэндөөшье хараагүй байгааб. Киножурналнуудта хаа-яа хараа һэн ха гүб даа. Тиимэһээ хүнэй теплицэемнай муушалаашье, магтаашье һаань, түрүүн харюу үгэхэ аргагүй байгаабди. Үнэхөөрөө түрүүшээр хии талаар хүдөлнэ хабди даа гэжэ бултаа бодотоо һэмди. Угайдхадаа үдэр бүри шахуу сэлеэнэй һамгад «шэл соотнай юун ургаха һэм бэ, дэмы ажал хэнэт» гэхэ. Теэд манай һайн нүхэр Надежда Георгиевна үгөөрөө бэшэ, энэмнай олон үгэ үгы хүн, харин өөрынгөө ажалаар, дарүү түбшэн зан абаряараа, бүхы ябадалаараа бидэндэ найдабари түрүүлээ гээшэ һаабза. Толгой соогоо юуншье бодожо ябаа һаа, тэрэнээ шалгаагүйдөө үрид таамаг табижа, нүхэдэйгөө урма хухалхагүй, болгоомжотой хүн лэ гээшэл даа. Энэ хүнэй болбосорол культурые энэмнай харуулна ха юм даа. Энээндэ жэшээ болгон нэгэ баримта харуулһуу. Энэ зундаа теплицэнүүдһээ ехэ ургаса гаража байтараа тэрэмнай гэнтэ хахадтаа оробо гээшэ. Булта һанаан болобобди. Иимэ ушарта яаран тэбдэнгүй шиидхэбэри абадаг агрономтой байһан дээрэһээ зохихо хэмжээн саг соогоо абтаа һэн. Оронгынхидтой ошожо зүбшөө, тэндэһээ В. И. Левенко манайда ерээ һэн. Минии һанахада, манай агроном мэргэжэлэйнгээ талаар аргагүй бэрхэ, тиимэ хадаа ургамалда өөрын онсо дуршэлтэй, онол аргатай гэлсэдэгбди. Хүндэшье хандахадаа налагай зохид зан абаритай. Үхибүүдээшье жэгтэй һайнаар хүмүүжүүлдэг, хүбүүдынь булта һайнаар һурадаг—иимэл даа. Юрэдөө бидэнэр Надежда Георгиевнатаяа хүдэлхэбди. Ондоо тээшэнь абахаяа һанаа һаань, табихагүйбди.

Иигэжэ хөөрэхэдөө, энэ залуу эхэнэрнай гартаа барижа ябаһан үгэрсөөгөө манда харуулна. Тиигэхэдээ түхэлөөрөө, амтанайнгаашье талаар манай продукци оронгынхидһоо үлүү һайн гү гэхээр—гээд бидэндэ тэрэ үгэрсөөгөө үгэбэ. Хамта ябалсажа байһан татар яһанай наһажаал һамган—Мария Михайловна Гуманова нүхэрэйнгөө хөөрэжэ байхадань үгэнүүдые хоорондуурнь табилсажа байба. Клара Квашнина—энэ коллективэй эрхимүүдэй нэгэн. Өөрынгөө теплицэһээ 98 центнер үгэрсэ абаа гэхэ гү, али квадратна метр бүриһөө 26 килограмм болоно. Болзорооронь хараха болоо һаа, зун эртүүр үгэрсөө суглуулһанай ашаар үнэтэй сэнгээр худалдагдаа. Мүнөө жэлдэ үдэшын 8-дахи класста һураха хүсэлэнтэй. Һүүлдэнь хүдөө ажахын техникумдэ заочноор ороход юм ха.

Ургасаяа дуүһан хуряажа абаад, үгэрсынгөө эшэ отолжо, теплицэнүүдээ сэбэрлэжэ байхадань, мэнэ һая эндэ ябаабди. Арбан һамгадһаа бүридэһэн энэ коллектив эбтэй эетэй. Иимэ газарта ажалыньшье урагшатай. Ургаса абтаха гү, үгы гү гэжэ һэжэглэхэ мэтын һанаа зобориго байдал үнгэрэнхэй: хэһэн ажалайнь үрэ дүн тобойжо гаранги. Юумэнэйнэ нэгэ захада гараһандаа эдэнэр баяртайнууд. Ажалайнь үрэ дүн хүрянгыгаар хэлээ һаа, иимэ: теплицын барилгада хэгдэһэн бүхы гаргаша сүм харюулагдаа гэхэдэ, олон тоонуудые дурданшьегүй энэ багахан коллективэй хүдэлмэриин үрэ дүн элеэр харагдана. Эдэнэр үгэрсэ суглуулха түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэ гэхэ гү, али квадратна метр бүриһөө 25 килограмм үгэрсэ абаа. Эдэнэрэй олзо доходтойгоор хүдэлые гаргашалһан үшөө нэгэ тоо дурдая: центнер үгэрсын өөрынь үнэ 4 түхэриг 95 мүнгэтэ болоо. Юрэнхы дээрээ совхозой III отделениин овощой ажахы олзо доходтой. Саашадаа энэ һалбариие улам олзотой болгохо зорилготой эндэхид хүдэлжэ байна. Тепличнэ ажахынь улам үргэдхэгдэхөөр хараалагданги. Мүнөө үшөө 5 теплицын һуури барилгашад табижа байна. Ерэхэ хабар болотор 10 мянган квадратна метр талмайтай тепличнэ ажахытай болохо хараатай.

Огородой эдеэ ехээр абахын түлөө тэмсэл эндэ ургэлжэлһөөр. Агроном Надежда Георгиевна Мордвиновагай даадаг коллективһаа гадна барилгашад энэ тэмсэлдэ оролсонхой. Теплицэ соо огородой эдеэ ургуулха һургуулида һурахаяа хүнүүд эндэ, Үнэгэтэйн сэнхир городок олоороо ерэдэг болохонь лабтай.

* * *

...Мүнөө огородой эдеэ ургуулдаг мэргэжэлтэй бололсоһон энэ үнинэй агрономнай ажабайдалай бэрхэтэй зам гаталагшадай нэгэн юм байна. Багаар эхэ, эсэгэһээ үлэһэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай эхилхэдэ үшөө оромоо олоогүй, һургуулида—хүдөө ажахын техникумдэ һуража байһан. Агроном мэргэжэлтэй болоһонһоо хойшо 20 гаран жэл соо Надежда Георгиевна республикынгаа элдэб ажахынуудта хүдэлһөн. Һүүлэй арбаад шахуу жэл соо Үнэгэтэй нютагта ажаллажа байна. Овощной ажахыда һаянай хүдэлдэг болонхой. Тиин хаананьшье хүдэлхэдөө боломжотой, ажаглалта, туршалга хэжэ ябадаг мэргэжэлтэдэй нэгэн гэжэ ажал хэрэгынь тодорхойлно.

Тепличнэ городокто хүдэлжэ байһан хүнүүдынь тиимэ олон бэшэ, 10 хүн. Тиин эдэнэртээ үгөө ойлголсохо, коллектив байгуулха хэрэгтэй ха юм. Тон үсөөн үгэтэй энэ агрономой хөөрэһэн дээрэһээ болоходо, нилээд оролдожо, тэсэбэритэйгээр хүдэлжэ, мүнөө байгша эбтэй коллективэ байгуулаа гэжэ ойлгогдобо. Хаананьшье—ажалдаашье, гэртээшье үүжам зосоохитой байха хэрэгтэй ха юм даа. Сугтаа хүдэлдэг хүнүүдтэеэшье, гэртээ ерөөд хүбүүдтэеэшье хөөрэлдэхыень харахада, энэ хүмнай эгээл иимэ абари зантай хүн гэжэ хараабди. Ажал дээрээ үнэн зүрхэнэй һайн нүхэр, гэртээ энхэргэн сэдьхэлтэй эхэ гэжэ бүхы ябадалынь харуулна.

Хүнэйшье зүрхэ сэдьхэлдэ өөрын түлхюуртэй, ургамалайшье онсо шэнжые таахадаа бэрхэ—иимэ хүн гэжэ нүхэдэйнь хэлэгшэ тон зүб гээд ойлгогдобо.

Д. ЖУГДУРОВА.

ХАМАГ ХҮСЭЕЭ ЭЛСҮҮЛЭЭД БАЙХАДАА...

Байгалай модоной комбинадай рабочкомой түрүүлэгшэ Н. П. МИХАЙЛОВАЙ хөөрөөн

Байгал далайн эрьедэ манай модоной бааза һуурижанхай. Баазымнай һуури дээрэ Байгалай модоной комбинат байгуулагдаха юм. Мүнөө тэрэнэй барилга түлэг дундаа. Модоной баазын хүдэлмэришэдэй, ажаһуудаг Выдрино тосхон хүгжэн хүбилжэ, болбосон түхэлтэй боложо байнхай. Гурба мянган дүрбэлжэн метр байрын талмайтай гэрнүүд жэл бүхэндэ ашаглалгада тушаагдана. Бүри һая, сентябрь соо 32 байратай шэнэ гэртэ хүдэлмэришэднай зөөжэ оробо. Жэлэй дүүрэтэр үшөө нэгэ гэр ашаглалгада тушаагдахань.

Зуун үхибүүдые хүмүүжүүлхэ хүүгэдэй саад, хэлхеэ холбооной отделени, клуб, автомат аргаар хүдэлдэг телефонно станци, һайн бани, пекарни һүүлэй гурбан жэлэй туршада баригдажа, дүүргэгдэһэн байна. Комплексно больница, поликлиникэ баригдажа байнхай. Барилгашадай урда үшөө ехэ, харюусалгатай олон зорилго табигданхай. Хүдэлмэришэдые һайн гэр байраар хүсэдөөр хангахын тула олон шэнэ гэрнүүдые, культурно-ажаһуудалай эрилтэ хангаха барилгануудые олоор бодхоохо шухала. Байгалай модоной комбинадай түрүүшын ээлжээнэй ашаглалгада тушаагдахада хүдэлмэришэдэймнай тоо хоёр дахин шахуу олошоруулагдаха юм.

Модоной баазын үйлэдбэриие үргэдхэн хүбилгаха шэнэ барилга хэдэн жэлэй саада тээ бодхоогдожо эхилээ. Комбинаднай хоёр ээлжээгээр ашаглалгада тушаагдаха. Түрүүшын ээлжээн байгша ондо баригдажа дүүргэгдэхэ, түхеэрэлгэнь тодхогдон хабсаргагдаха юм. Тэрэнэй ашаглагдажа эхилхэдэ, республикымнай, мүн экономическа районой бусад шэнэ барилгануудта 500 мянган дүрбэлжэн метр сонхын, үүдэнэй блогуудые, мүн 10 мянган кубометр барилгын бусад зүйлнүүд эльгээгдэдэг болохо. Жэлдээ 152 мянган кубометр хюрөөдэмэл материал бэлэдхэдэг цех, 100 шахуу мянган кубометр модо хатаадаг, мүн хюрөөдэмэл материал илгаха хоёр, модо болбосоруулха хоёр цех, цементно-фибролитово плитануудые бүтээхэ цех шэнэ комбинадай гол үйлэдбэринь болохо. Гадна комбинат котельнэ, заһабарилгын-механическа мастерскойнууд, 25 автомашина байлгаха гараж, түүхэй эд, хюрөөдэмэл материал, мүн бэлэн продукци хадагалха складуудтай байха юм. Баазымнай хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд тэдэнэй урда табигдаһан зорилгонуудые бодотоор дүүргэхын тула ехэ оролдолто гаргажа ажаллана. Байгша оной түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байна. Үнгэрһэн юһэ һара соо нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 600 мянган түхэригөөр ехэ продукци үйлэдбэрилэгдөө. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 108,7 процент дүүргэгдээ. Нёдондонойхитой сасуулхада продукциин өөрынь үнэ сэн горитойгоор доошолуулагдаад, 38 мянган түхэригэй олзо оруулагдаһан байна.

Үйлэдбэриин түсэб амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ коммунис ажалай түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөн ехэ нүлөө үзүүлнэ. Олонхи хүдэлмэришэд коммунис ёһоор ажаллаха, ажаһууха гэжэ эрмэлзэн, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Үдэр, һара бүхэнэй үнгэрхэ бүри мүрысөөндэ орогшодой тоо олошоржо, тэрэнэй эршэ улам шангадана. Коллективнай Агууехэ Октябриин һайндэрые ажалай амжалтаар угтаха гэжэ зоригжоод, түсэбһөө гадуур ехэ продукци бүтээхэ гэжэ оролдоно. Коммунис ажалай түлөө мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй ашаар үйлэдбэриин арга боломжо элирүүлэн хэрэглэгдэнэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэгдэнэ. Мүрысөөндэ хабаадагшад ажалай түрүү дүй дүршэл халан абалсажа, шэнэ үүсхэл дэмжэнэ.

Республикын промышленна предприятинуудай түрүүшүүлэй жэшээгээр баазын эдэбхитэй хүдэлмэришэд ажалай сагые зүбөөр хэрэглэхэ, арга боломжые элирүүлхэ гэһэн зорилго урдаа табинхай. Манайшье түрүүшүүл эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллана. Һаяхан нүхэр Дук гэгшын даадаг ашаа тээгшэдэй бригада ажалай нормо 5 процентээр дээшэлүүлхэ үүсхэл гаргаа. Тэдэнэй энэ үүсхэл баазын коллективэй дунда дэмжэгдээд, олон хүдэлмэришэд дээшэлүүлэгдэһэн нормын ёһоор ажаллажа, даабаряа мүн лэ үлүүлэн дүүргэнэ.

Ажалдаа шалгаржа, нүхэдтөө магтуулжа ябагшад эндэмнай яһала олон. Коммунис ажалай ударник Иван Сорокин 1957 онһоо хойшо эндэ хүдэлмэрилнэ. Тэрэнэй даадаг бригада ехэ харюусалгатай ажал дүүргэдэгшье һаа, нормоёо 8 процентээр дээшэлүүлээд, коммунис ажалай бригадын нэрэ зэргэдэ хүртэхэ гэһэн уялга абаба. Баазын үнинэй хүдэлмэришэдэй нэгэн А. Н. Николаев эрхим рамщик гэжэ суурхаһаар үнинэй. Тэрэнэй даадаг рамщигуудай бригада социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ жагсанхай. Модоной цехэй ахалагша механик А. И. Обедин шэнэ түхеэрэлгэ тодхохо ажал хүтэлбэрилдэг. Тэрэнэй хэһэн хүдэлмэри ходо эрхим сэгнэлтэтэйгээр тушаагдан абтана. Түхеэрэлгэнүүдые ашагтай һайнаар хэрэглэхэ, бүтээсыень дээшэлүүлхэ талаар хэдэн үнэтэ дурадхал оруулжа, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байна. Шпала хюрөөдэлгын мастер, коммунис ажалай ударник А. В. Михайлова, продукциин шанар шалгагша А. Д. Горбунова, станочник А. В. Иванов, прицепщик А. П. Леонтьев болон бусад олон түрүүшүүл даабаряа холо үлүүлэн дүүргэнэ. Шпало-заводой хоёрдохи халаанай эдэ болон бусад хүдэлмэришэд коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргэдэ хүртэхэ гэһэн социалис уялга абажа, халаанайнгаа даабариие 120—125 процент дүүргэнэ, бултадаа шахуу хүдэлмэришэн залуушуулай үдэшын һургуулида һурана. Коллективэй түрүү хүнүүдые тооложо барахаар бэшэ. Тэдэнэй ажал хэрэг тухай дуүһан хөөрэхэнь бэрхэтэй.

Манай бааза жэл ерэхэ бүри ургэдэжэ, хүдэлмэришэдэймнай тоо олошорно. Тиимэһээ коллективые бүхы дээрэнь залуу коллектив гэжэ хэлэхээр. Залуу хүдэлмэришэд олоншье һаа, шэнэ үйлэдбэри богони саг соо шудалжа, һайнаар ажаллана. Энээниие баримталхын тула иимэ тоо харуулая: 1960 ондо үйлэдбэримнай 1537 мянган түхэригэй валовой продукци үйлэдбэрилхэ шадалтай байгаа һаа, 1964 ондо 5 миллион шахуу түхэригэй продукци үйлэдбэрилхөөр хараалагданхай. Энэ жэлдэ иимэ хэмжээнэй валовой продукци үйлэдбэрилхэ байһандаа коллектив найдана.

Ойрын жэлнүүдтэ үйлэдбэримнай үшөө ехээр ургэдэжэ, шэнэ комбинат ашаглалгада оруулагдаха, хүдэлмэришэдэймнай тоо хоёр дахин шахуу олошоруулагдаха. Коммунис ажалай түлөө мүрысөө улам саашань дэлгэрүүлһэнэй, тэрэнэй түлөө дээшэлүүлһэнэй ашаар манай урда габигдаһан зорилго дүүргэхэбди гэжэ коллектив найдана.

Н. ТЮРНЕВ.
бэшэжэ абаба.

Ахын аймагай Субрай гэжэ газарта ойрдоо хоёр-гурбан айл һуудаг байгаа. Мүнөө эндэ дүрбэн шэнэ байра 2—3 шэнэ хотон бодхоогдобо. Мүнөө намартаа малнууд шэнэ байрада орохо, һаалишадые һайн һүүдэтэй болгогдобо. Тиигэжэ эндэ нэгэ доро 8—9 һаалишадай һууха байра бодхоогдоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Дэби голдо баригдаһан малшадай байрын гэрнүүд.

Д. ДУГАРОВАЙ фото.

ҮБЭЛЖЭЛГЭДЭ БЭЛЭН ГҮТ?

БЭЛЭДХЭЛ ҺАЙНТАЙГААР УГТАХАНЬ

Зэдын үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхозой хонишодой дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат Г-Ц. Цыремпилова, нүхэд С. Гомбоев, Р. Жамбалов, Д. Галсанов гэгшэдэй отарануудай хонишод эрхимлэжэ ябана. Тэдэнэр ажалдаа ёһотойл үнэн сэхээр хандадаг туладаа, бултанһаа һайн дүнгүүдые туйладаг. Жэшээлхэдэ, эдэ отарынхид жэл бүри 100 эхэ хонин бүриһөө 85—102 хурьга абажа түлжүүлдэг. Абаһан хурьгадаа хоролтогүйгөөр түлжүүлхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, зоотехническэ заабаринуудые нарин нягтаар сахижа ажалладаг. Хонидой олоороо хурьгалха үедэ ажалынь бүри ехэ болодог. Тиимэһээ тэдэнэр энэ үедэ үдэр, һүниешье илгангүй ажалладаг заншалтай болонхой.

Колхозой зарим хонишод үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ нилээд олон хони, хурьгадаа гарзада оруулһан байгаа. Энээнэй гол шалтагааниинь юуб гэхэдэ, хони хурьгадайнгаа байра муугаар заһабарилһан, үбһэ тэжээлээршье хоморшог байһан. Энээниие хараада абажа, колхозой эрхим хонишод энэ үбэлжэлгэдэ эртэнһээ бэлдэжэ эхилһэн юм. Колхозой хонишод энэ жэлэй үбһэ хуряалгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Отара бүхэнэй хонишод түс тустаа 200—300 центнер һайн шанартай үбһэ хуряажа, хорёодоо оруулanхай. Мүнөө зелёнко, һолоомоёо суглуулжа, һурилжэ дүүргэхэ дүтэлөө.

Дээрэ дурсагдаһан эрхим хонишод Г-Ц. Цыремпилова, С. Гомбоев, Р. Жамбалов, Д. Галсанов гэгшэдэй отарынхид хонидойнгоо үбэлэй байрануудые һайнаар заһабарилжа байна. Хонидойнь дулаан байрануудай жэжэ заһабаринууд һаяар дүүргэгдэхэнь. Мүн хонидой далнуудта сонхонууд нэмэгдэжэ хэгдэнэ, эхүүн агаарай гараха хоолойнууд табигдана. Хашаа хорёонуудынь, гэр байрань һайнаар заһабарилагданхай.

Январь-февраль һарануудта түрэһэн хурьгад байрын хүйтэнһөө боложо, элдэб янзын үбшэндэ дайрагдаха, үхэхэшье ябадал үзэгдэдэг. Тиимэһээ Хори, Хажэнгын хонишодой жэшээгээр эндэхид хурьгадтаа дулаан байра барихаар хараална. Түрүүшын 10—15 хоногой туршада дулаан байрада байлгагдаһан хурьгад һайнаар түлжэжэ, элдэб үбшэнһөө һэргылэгдэдэг гээшэ.

Колхозоймнай хонишод ерэхэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 85-һаа доошо бэшэ хурьга абажа түлжүүлхээр шиидэнхэй. Хараалһан зорилгоёо хүсэндэнь хүргэхын түлөө, үбэлжэлтэдөө һайнаар бэлэдхэжэ, тэрэнээ амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө эдэнэр эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллана.

Д. ДОРЖИЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ҮБҺЭ, ТЭЖЭЭЛДЭЭ ГАМГҮЙ...

Үбһэ, силос ехээр бэлэдхэгдээ гэжэ һанаа амараар ябажа, тэрэнээ халуун намарһаа эхилжэ хайра гамгүйгөөр гаргашалха баримтанууд Чисаанын совхозой 2-дохи отделенидэ үзэгдэнэ. Энэ отделени хамтадаа 5700 центнер үбһэ, мүн нилээд ехэ силос дарража абаһан юм.

Мүнөө эндэхи фермын үхэршэд, һаалишад отделениин эрхилэгшэдэй зүбшөөлгүйгөөр һурилэгдэһэн үбһэндөө үхэр малаа оруулна, хорёотой силос соогоо һүниндөө моридоо табина. Үбһэ хубаажа үгэдэг фуражирай мэдэлгүйгөөр һуритай үбһэнһөө абажа гаргашалдаг байна.

Сагай үшөө эртэдэ үбһэ тэжээлдээ иимэ һаланаар хандажа болохо гээшэ гү гэжэ отделениие эрхилэгшэ нүхэр Цыденжановһаа асуухаар байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВ.
Хори.

ҺОНИРХОЛТОЙ СЕМИНАР

Улаан-Үдэ хотодомнай республикын лекторнуудэй, мүн городой пропагандистнуудай гурбан хоногой семинар үсэгэлдэр үнгэрбэ.

Семинарта хабаадагшад республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар социалис уялгын дүүргэлтэ тухай, промышленностиие саашадань хүгжөөхэ асуудалнууд, мүн коммунис, хүдэлмэришэнэй, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүгжэлтын, уласхоорондын байдалай, партийно-эмхидхэлэй асуудалнуудаар лекцинүүдые шагнаба.

КПСС-эй ЦК-гай пропагандистска бүлэгэй гэшүүд нүхэд В. Смирнов, З. Кардашенко, Н. Котельников, Л. Славный, Е. Рудаков, мүн республикын Министрнүүдэй Соведэй, партиин обкомой харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд нүхэд Ц. Эрдынеев, С. Довгань гэгшэд лекцинүүдые уншаа.

Семинарай һүүлээр лекторнууд, пропагандистнууд мүнөө ябуулжа байһан хүдэлмэри, саашадаа бэелүүлхэ зорилгонууд тухайгаа дэлгэрэнгыгээр зүбшэлдэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ленинградтахи КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ металлургическа заводой бүтээһэн Красноярска ГЭС-тэ эльгээгдэхэ, 500 мянган киловатт хүсэтэй гидравлическа турбинын хоёрдохи мөөрые термическэ аргаар мүлин заһахын тулада газова пеэшэн соо табижа байна.

АПН-эй фото.

СОВЕТ ЭНЕРГЕТИКЫН ХҮГЖЭЛТЭ

СССР-эй Энергетикэ болон электрификациин талаар гүрэнэй комитедэй түсэблэлгэ-үйлэдбэриин начальнигай управлениин орлогшо Петр Владимиров АПН-эй научна шэнжэлэгшын асуудалнуудта харюу үгэһэн байна.

— Электрын элшэ хүсэ дамжуулгаар СССР-эй, мүн хариин гүрэнүүдэй саашанхи хүгжэлтэ ямар гээшэб?

— Холын хараата, мүн эгээл ойрыншье зорилгомнай хадаа ашаглагдажа байһан ба баригдажашье байгааша энергосистемэнүүдые СССР-эй Нэгэдэмэл энергосистемэтэй холбохо хэрэг болоно. Тиигэхэ зуураа энергетикын талаар ехэ хүгжэлтэ туйлаһан оронуудай инженернүүдэй урда хэзээдэшье табигдаагүй асуудалнуудые шиидхэнэ гээшэбди. Тэдэ асуудалнуудай эгээл гол шухалань гэхэдэ, электрын элшэ хүсэ дамжуулха линидэ тон ехэ напряжени хэрэглэхэ ушар болоно. Энээниие тодорхойлон жэшээлхын тула нэгэ хэды тоо, баримта харуулхамни.

Байгша ондо Англи анха түрүүшынхеэ 275 мянган вольтын напряженитэй лини хэрэглэһэн байна. США-да түс бүридөө 345 мянган вольтын напряженитэй хоёр лини ашаглагдана, үшөө хажуугаарнь 500 киловольтын лини ашаглалгада хэрэглэгдэнэ. Мүн Канадын энергетигүүд түс асуудалаар өөһэдтөө баһал ехэхэн хүбилалта туйлаха зорилго табижа, 735 мянган вольтын лини ашаглахаар түсэблэбэ.

Советскэ Союз дотор үшөө 1956 ондо Куйбышевһаа Москва хүрэтэр 890 километртэ электрын элшэ хүсэ дамжуулха лини баригдаал. олохон жэлдэ 500 киловольтын напряжени хэрэглэгдэжэ байна. Мүнөө хахад миллион вольтын олон лини оронойманай европейскэ хүбида, мүн Сибирь дундуур зурыһан лини ехэ вольтно лининүүдэй нэгэн болоно. Ойрын сагта переменнэ тогой иимэ лининүүдтэ 750 мянган вольтын напряжени табигдахань. Мүнөө 2,4 миллион киловатт хүсэтэй Конаковскэ теплоэлектростанци баригдажа байна. Конаковоһоо Москва хүрэтэр 750 киловольтын линиие жэл, жэл хахадай болзор соо ашаглалгада оруулха ёһотойбди. Тиигээд байхадамнай переменнэ ток дамжуулха хүсэ шадалай хэмжээн Англида 275 киловольт, США-да—500, Канадада, хэрбээ хараалһан түсэбөө дүүргээд байгаа һаань—795, СССР-тэ—750 киловольт болохо юм. Гэбэшье Волгын эрьеһээ Донбасс хүрэтэр постоянна ток дамжуулха лини дээрэ 750 киловольтдо үни хада хүргэһэн гээшэбди. Түсхай аппаратурануудай ашаар тэрэ лини дээрэ 800 мянган вольт хүрэтэр напряжени даагдана. Имагтал энэ линиин дүй дүршэл бүри ехэ амжалта туйлаха арга олгоһон байна. Постоянна тогой 1 миллион 400 мянган вольтын напряженитэй ехэ лини Ураалай энергетикые һаяхан ашаглагдаһан Сибириин энергосистемэтэй холбохо юм. Ондоо оронуудай энергетигүүд манайхидал адли иимэ ехэ арга боломжонууд тухай һаял бодомжолдог болонхой.

— СССР-эй Нэгэдэмэл энергосистемэ хэзээ ашаглалгада үгтэхөөр хүлеэгдэнэ гээшэб?

— Болото дээрээ тэрэ энергосистемэ баригдажа байнхай 1971 ондо ашаглалгада үгтэхэ байна. Совет ороноймнай электростанцинуудай жэл соо үйлэдбэрилһэн продукци—900 миллиард клиоватт-час электроэнерги ороноймнай утаашань 12 мянган километртэ, хүндэлөөшэнь 3—4 мянган километртэ дамжуулагдаха болоно. Дэлхэйн бүмбэрсэгэй хуурай газарай зургаанай нэгэ хубиие эзэлһэн Совет оронoймнай городуудай 95, хүдөө нютагуудай 85 процентнь СССР-эй Нэгэдэмэл энергосистемэһээ электрын элшэ хүсөөр хангагдаха бшуу.

Байгаалиин ямар нэгэ бэрхэшээлтэ эрхэ байдалаар электролиниин татагдахагүй газарнуудта нютагай электростанцинууд, түлишөөр хомор газарнуудта атомна электростанцинууд ашаглагдаха юм.

— Манай энергетическэ агрегадуудай хүсэн ямараар дээшэлүүлэгдэнэ гээшэб?

— Һүүлэй арбан жэлэй туршада ехэ хүдэлмэри хэгдээ. 2 мянган киловатт хүсэтэй түрүүшын совет паровой турбина 1924 ондо Ленинградта бүтээгдэһэн гээшэ. 1937 онһоо 1946 он хүрэтэр манай гүрэндэ бүтээгдэдэг паровой турбинануудтай хүсэн зуу мянган киловаттһаа дээшэлүүлэгдээгүй байһан. Ленинградай металлическа завод 1946 онһоо эхилжэ, һайжаруулагдаһан конструкциин турбинануудые бүтээдэг болоһон байна. 1950 оной үедэ СССР-эй тепловой электростанцинуудта табигдаһан турбинануудай хүсэн 100 мянган киловаттһаа дээшэлүүлэгдээгүй юм. Хоёр жэлэй үнгэрһэн хойно, 1952 ондо 150 мянган киловатт хүсэтэй түрүүшын турбинанууд ашаглагдажа эхилһэн гээшэ. Мүнөө дүүргэгдэхэеэ байһан долоон жэлэй эхиндэ паровой турбинануудай хүсэн 200 мянган киловатт хүрэтэр дээшэлүүлэгдэһэн байна. Тэрэнһээ хойшо табан жэл үнгэрөөд байхада бүри ехэ хүсэтэй түхеэрэлгэнүүд энергетическэ промышленностьда хэрэглэгдэдэг болоо. Мүнөө Ленинградай, Харьковай машина бүтээгшэд агрегат бүхэндөө 300—500 мянган киловатт хүсэтэй 2 валтай паровой турбинануудые бүтээдэг болонхой.

Манай энергетигүүд түйлаһан энэ амжалтаараа һанаагаа амарнагүй. Миллион киловатт, мүн дээшээшье хүсэтэй паровой турбинануудые ухаалан зохёохо талаар шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри ябуулагдана.

— Һүүлэй арбан жэлэйхидэл адляар гидроэлектростанцинуудай турбинануудые бүтээлгэдэ ямар хубилалтанууд болохоор хүлеэгдэнэ гээшэб?

— Тиимэ хубилалтануудай болохо байһанда ямаршье маргалта байхагүй. 1951 онһоо 1955 он хүрэтэр Волго мүрэн дээрэ баригдаһан В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ гидроэлектростанциин түс бүридөө 115 мянган киловатт хүсэтэй хорин гидротурбинануудые бүтээһэн ушар хадаа түс асуудалаар манай амжалтые элирхэйлэн харуулна. Байгша оной эхеэр Братскэ ГЭС-тэ түс бүридөө 225 мянган киловатт хүсэтэй 16 гидротурбина ашаглагдажа эхилээ, мүнөө тэндэ дэлхэй дээрэ эгээл томо үшөө дүрбэн тиимэ турбинанууд тодхогдожо байна. Енисей мүрэн дээрэ баригдажа байһан Красноярска ГЭС-эй түс бүридөө 508 мянган киловатт хүсэтэй 10 гидротурбина Ленинградта бүтээгдэнэ. Эдэ ехэ түхеэрэлгэнүүд Хойто мүльһэн далайн уһан замаар тодхогдохо газартаа асарагдаха юм.

Гидроэнергетикые саашадань бүри ехээр хүгжөөхэ хүдэлмэри мүнөө үргэнөөр ябуулагдана. Лена мүрэнэй адагта баригдаха гидроэлектростанцида ашаглагдахаар түс бүридөө миллион киловатт хүсэтэй хорин гидротурбина зохёон бүтээхээр түсэблэгдэнэ.

— Энергетикын үшөө ямар һалбаринууд паровой болон гидравлическаһаа аша үрэ ехэтэй гээшэб?

— Түс асуудалда харюусаха зууραа ойрын ба холын хараата зорилгонуудые тодорхойлхо хэрэгтэй. Мүнөө үедэ атомна энергетикэ гол түлэб паровой электростанцинуудайтай адляар хүгжөөгдэнэ гээшэ. Манай атомна электростанцинуудай ядерна түлишөнь мяил уһа халаана. Хараалагдаһан хэмжүүр хүрэтэр халаагдаһан уһан парогенераторта дамжуулагдана. Тэндэ илгагдаһан уурал турбинануудые хүдэлгэнэ. Эндэ саашадаа бүри үргэнөөр хэрэглэгдэжэ боломоор шэнэ арга боломжонууд тодорхойлогдожо байна гээшэ. Тэрэнь юуб гэхэдэ, механическа хэдэн олон дамжуулгагүйгөөр, полупроводнигай ашаар атомна реакторай халуун сэхэ электрын элшэ хүсэн болгогдохо юм. Атомна энергиин Курчатовай нэрэмжэтэ институт «Ромашка» гэжэ нэрэтэй түрүүшын тиимэ реактор мүнөө бии болгонхой. Иимэ электростанцинуудай саашадаа тон ехээр хүгжөөгдэхэ бэлэй һанда найдахаар байна.

Наранай элшэ туяаһаа электрын элшэ хүсэ абаха асуудалые энергетикын бүри холын хараата түсэбтэ оруулхада болоно. Энэ зорилгые бэелүүлхын тула полупроводниково материалнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ болохо шухала. Энэ түсэбэй саана тээ термоядерна энергетикын асуудалые шиидхэхэ саг ерэхэ юм. Энэдэ тодорхой саг болзор хэлэхын аргагүй.

(АПН)

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной октябриин 25.

...РДЭМЭЙ ОЮУТА АРШААН ЭНХЭ НЮТАГТАА ДЭЛБЭРЭЭ

ХЭХЭ АЖАЛНАЙ УШӨӨ ЕХЭ

...ээ уужам Чисаана нютагта табин жэлэй саана түрүү... hургуули нээгдэhэн байна. «Приходско hургуули» гэжэ ...дэhэн hуралсалай энэ газар хаанта засагай үедэ ту... лэ hааб даа. Совет үе сагтал тус hургуули бодото ... болоогэй гуламта болон хүгжөө.

...ргуулиин нээгдэhэн жэлдэ миил 12 шабинарые ганса баг... ...ргажа эхилhэн юм. Харин мүнөө эндэ Чисаанын совхо... ...мэришэдэй, нютагай алба хаагшадай 400 гаран үхи... ...уралсана, тэдэнэртэ дунда ба дээдэ hургуулитай 27 ... эрдэм ном заана.

...жэлэй хугасаа соо Чисаанын ажалша арадай хэдэн ... хүбүүд, басагад түрэл hургуулидаа хүмүүжэн болбо..., саашадаа дээдэ hургуулиин эрдэм шудалжа, олон ян... ...ргэжэлтэн болошо гараа. Хүмүүжэгшэдэй дундаhаа баг... болоhон нүхэдые дурдаха болоо hаа, 60 гаран хүн тоо... Тэдэнэрэй тоодо РСФСР-эй hургуулинуудай габьяата ... Екатерина Сутаевна Куриганова, Буряадай республикын ... багшанар Долгор Намжиловна Намжилова, Дашима ...овна Цыренова гэгшэд оролсоно. Элдэб мэргэжэлэй 8 ...нүүд, 7 ветеринарна врачнууд, 7 зоотехнигүүд, 2 ме... ...жэ врачнууд, колхоз, совхозуудай хэдэн олон хүтэлбэри..., ажахын болон культурын олон янзын hалбаринуудта ...даг хүдэлмэрилэгшэд суутай, солотой малшад, таряа... Чисаанынгаа hургуулида эхилжэ, эрдэм ном шудалhан ...тай. Табин жэлэйнгээ ойн баярые тэмдэглэжэ байхадаа, ... hургуулиин коллектив олон хүмүүжэгшэдэйнгээ ажал ... илалта түйлалтануудаар үнэн сэдьхэлhээ омогорхон ...а.

Манай hургуулида олон жэлдэ таhалгаряагүй хүдэлжэ байгаа, үнэн сэхээр ажалдаа хандадаг багшанарайнгаа аша оролдолго, hурагшадайнгаа үргэниитэ түрэлхидэй, Чисаанын совхозой, нютагай ниитын организацинуудай туhа дэмжэлгэ хадаа hуралсал-хүмүүжүүлгын ажал ябуулгада амжалтануудые түйлаха хүсэлдэмнай таатай байдал хангана, 1960 онhоо хойшо hурагшадаймнай 96—97 процентнь классhаа класста дамжан ородог болонхой. Үнгэрhэн hуралсалай жэлэй дүнгөөр бүхы эхин классуудай hурагшадhаа, нэгэшье хүн хоёрдохи жэлээ нэгэ класстаа үлөөгүй. 15 багшанарнай нёдондоной hуралсалай жэл hайн сэгнэлтэтэйгээр дүүргээ hэн. hургуулиин наhанай үхибүүд жэлhээ жэлдэ бүгэдөөрэн hуралсалда хабаадуулагдана. hургуули, түрэлхидэй хоорондохи холбоон улам бүри бэхижэжэ байнхай.

hурагшадай дунда ниитэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри hайжаруулхын тула нилээд оролдолго гаргагдана. hургуулиин бүхы коллектив hуралсалhаа сүлөө сагтань хүүгэдэйнгээ дунда элдэб хүмүүжүүлгын хүдэлмэри, түрэлхидэй ябуулха зохисотой түсэб хамтааран зохёожо, тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлдэг болонхой. Багшанарта зохисотой методическа заабари үгэжэ байхын тула, түрүү hургагшанарайнгаа ажалайнь дүй дүршэл согсолон дэлгэрүүлхын тула тусхай методическа нэгэдэл хүдэлнэ. Гадна манай багшанар ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, совхозой хүдэлмэришэдэй үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллаха ябадалдань өөhэдынгөө зүгhөө али болохо туhа нэмэри оруулалсахые оролдодог. Тиихэдэ Чисаанын совхозой зүгhөө hургуулидамнай илангаяа барилгын талаар ехэхэн туhаламжа үзүүлэгдэдэг байна. hүүлэй үедэ совхозой хүсөөр 40 хүнэй байха типовой интернат, багшанарай 4 байра баригдаа. Табан классай шэнэ гэр hургуулида залгагдажа дүүрэхэеэ байна. hургуулиимнай байшангай бүхы классууд мүнөө халуун уhаар дулаасуулагдадаг болонхой. Мүн манай хүршэ Хүртэйн леспромхоз манда бага бэшэ материальна туhа хүргэдэг.

Хориингоо аймаг соо эгээл түрүүлэн манай hургуули коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргын түлөө тэмсэхэ гэжэ үүсхэл гаргаа hэн. Энэ хүндэтэ зорилгоёо дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы коллективнай эдэбхитэйгээр ажаллажа, hуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие улам hайжаруулхаяа, хүн бүхэнэйнгөө харюусалгые бүри дээшэлүүлхэеэ шармайн оролдожо байна.

Зарим тэды амжалтануудаймнай хажуугаар hургуулиимнай хүдэлмэридэ үшөөл олон дутагдалнууд бии гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. hуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэмжээе мүнөө үе сагай эрилтэдэ хүргэхэ, хүмүүжүүлгэ hуралсал хоёрой хоорондо үзэгдэдэг зарим тэды алгасаа эсэслэн усадхахын, харуулан ойлгуулха элдэб техническэ арга боломжонуудые hуралсалай хэшээлнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэдэг болохын, hурагшадай эрдэм хэшээлэй программые ажабайдалтай улам нягта холбоотойгоор hурагшадта шудалуулхын тула манай hургуулиин коллектив улам эршэмтэйгээр тэмсэхэ гол шухала зорилготой.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВ,
Чисаанын найман жэлэй hургуулиин директор.

...ЭНЭ ХҮНҮҮДЫЕ ...ҮМҮҮЖҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

...ргуулиингаа 50 жэлэй ойе ...лэжэ байхадаа бидэнэр, ...нар, шэнэ хүнүүдые хүмүү...хэ гэhэн гол шухала зорил... ...хэр зэргэ дүүргэжэ байна... гэжэ бэеэ шэмхэжэ үзэхэ ...бди.

...ootой үхибүүн hургуулида ..., шэнэ дэлхэйдэ ороhон ... ажабайдалдань үндэhэн ху...а болоно. Манай ороной ...н эрхэтэн эрдэмэй дээжэдэ ... эхилнэ, оршон тойроноо ..., мэдэжэ эхилнэ. Иимэ ... гүлмэр үзэл бодолой, hайн ... абари зангай, гурим ... эшэ үндэhэ табиха—ондоо... ...хэдэ, шэнэ хүниие бай... хүнүүдынь бидэнэр ха юм ...

...хан үхибүүн ябахаhаань ..., тэрэнэй гэшхүүр дамжан ... хэрэгтэнь багша туhал... hургадаг гээшэ. Тэдэ hур... заабаринь ябан оншонтоо ... бодол болон бүрилдэдэг, ёhо ... болон заншадаг байна.

...ша гээшэмнай ухаагаа гүйл... бодомжолхые, юумые ойл... hургадаг гээшэ. Ажабай..., коммунизм байгуулгада ... оложо, арад зондоо алба ... хэрэгтэнь туhалдаг байна. ... hайхан хүсэл эрмэлзэлгэ... ... хүмүүжүүлхые бишье ...дог гээшэб.

...мунизмын материально-тех... ...ха үндэhэ hуури байгуулха. ... Программа бэелүүлхэ ... соёл сурталай талаhаань ...ха, ниитын коммунис ха... ... байгуулха, шэнэ хүниие ...үүлхэ гээшэ мүнөө үе ... гол зорилго мүн гэжэ ... ЦК-гай июниин Пленум ... hэн.

... зорилго бэелүүлхэ хэрэгтэ ...ргэнүүдэй нэгые бэелүүлхэ ... бидэнэр, багшанар, хэ... оролдолго гарган хүдэлнэ... Манай Чисаанын найман жэ... hургуулиин багшанарай кол... ...эбтэй hайн, ажалша бэрхэ ... Эхин классуудта арбан баг... хүдэлнэбди. Үхибүүдые ... hургаха, хүмүүжүүлхэ ...аряа улам дээшэлүүлхэ зо... ... эхин классуудай багша... ... методическа нэгэдэл хү... ...э байдаг. Энэмнай түсэбэй ... ажалаа ябуулдаг, hара бү... ...гларжа хөөрэлдэдэг — иимэ ... юм. Предмет бүхэнөөр ...нар урок үгэдэг. Энээндээ ...нар бэлдэжэ ерээд, hайн, ... талыень hайса зүбшэдэг, ...дээ заабари зүбшөөл үгэ... ...жагалалта хэхэ, hанамжаая ...хэ мэтээр туhалалсадаг ...бди. Мүн hуралсалай, хү...үүлгын асуудалаар бэлдэг... ...элидхэлнүүдые зүбшэн хэл... ... дүй дүршэлөө андалдадаг ...бди.

Манай багшанар зааха арга ...ээ улам hайжаруулха гэжэ ... оролдодог, ороноймгоо түрүү ...улинуудай онол арга хэрэг... ... эрмэлзэдэг гээшэ. Өөhэ... ... эрхэ байдалда таарулан, ..., Ростовско, Москвагай ... бусад hургуулинуудай дүр... ...заабари болохо соонь ма... багшанар хэрэглэдэг болон... Бидэнэр бэе бэедээ туhалдаг, ...hан дутагдалнуудаа усад... ... оролдодог байнабди. hуралсалай үнгэрэгшэ жэлдэ эхин классуудай hурагшадай hуралсалай дүн 99,4 процент болоо hэн. Эдэ классуудай олон багшанар үхибүүе нэгэ класстань hуулгангүй гараа юм. Залуу багша Елена Александровна Алганаева, мүнөө Буряадай АССР-эй hургуулинуудай габьяата багшын нэрэ зэргэтэй болоhон Дашима Цыреновна Цыренова, Дора Хабшановна Мадуева, Александр Суворович Сагалаев, Елена Банаевна Кукшинова, Елизавета Гылыковна Осорова болон бусад иимэ үрэ дүнгүүдтэй үнгэрэгшэ hуралсалай жэл үнгэргөө.

hуралсал хүмүүжүүлгэ хоёрые нэгэдүүлэн ябуулха гэhэн уряалтайгаар манай багшанарай коллектив хүдөлжэ байдаг. Методическа комиссинуудай ажал ябуулга энээндэ зорюулагданхай. Эрдэмдэ hургахатаяа хамта багшанарнай үхибүүдээ хүмүүжүүлдэг байна. Урогуудай хүмүүжүүлхы удха шанарые улам дээшэлүүлхэ бүри энэ зорилго hайнаар бэелүүлэгдэхэ гэжэ дүй дүршэл, бодото байдал харуулна. Хэрбээ багша үхибүүдээ hонирхуулан, эрдэмдэ hураха дура хүсэлыень татажа шадаа hаа, ехэ hайн гээшэ. Хэрбээ hурагшад тобшолол, ажаглалта хэжэ hураад, hураhан эрдэмээ бодото байдалдаа хэрэглэжэ hураа хадаа багшын ажал үрэ ехэтэй, ашатай туhатай байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Манай ажал хэрэг хуу hайн гэхын аргагүй. Дутагдалнууд ехэ олон юм аабза. Хүдэлмэреэ hайжаруулхын, арга методээ улам нарижуулхын тулада үшөө hайса хүдэлхэ ёhотойбди гэжэ hайса ойлгожо байнхайбди. Тиигэбэл манай үхибүүдые—коммунис общество байгуулагшадые эрдэмдэ, ажабайдалда, коммунизмда hургаха, хүмүүжүүлхэ гэhэн хүндэтэ хэрэгтээ амжалта түйлахамнай лабтай.

Мүнөө арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд улам урма зоригтойнууд хүдөлжэ байна. Иигэхэ эрхэтэйшье гээшэ. Юуб гэхэдэ, багшанарай салин ехэ болохонь ха юм. Энээнэй хажуугаар арад зониие хангаха ажалда сэхэ хүдэлжэ ябаhан хүдэлмэрилэгшэдэй салин нэмэхэеэ байнал. Эдэ бүгэдэмнай манай Эхэ ороной улам баян, түгэлдэр хүсэтэй болоно байhые, парти, правительствын зүгhөө арад зоной байдал улам hайжаруулхын тулада гаргаhан үшөө нэгэ анхарал оролдолго мүн гэжэ гэршэлнэ ха юм. Энээнтэй дашарамдуулан, бидэнэрэй үүргэ харюусалга улам дээшэлнэ гээшэ ааб даа гэжэ би ойлгонхойб. Энэ оролдолгын зэргээр бидэнэр ажаллаха, мүнөө үе сагай ехэ эрилтэдэ харюусама шэнэ хүнүүдые хүмүүжүүлэлсэхэ ёhотойбди.

Энэ хүндэтэйшье, харюусалгатайшье зорилгоёо бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы хаба шадабаряа, оюун бэлигээ, бүхы сэдьхэл зүрхэеэ зорюулхал гүбди. Тэрэнэй түлөө багшанарай нэрэ зүүжэ ябана ха юм бибди.

Д. НАМЖИЛОВА,
Чисаанын 8 жэлэй hургуулиин багша. Буряадай АССР-эй hургуулинуудай габьяата багша.

hурагшадай бэшэhэн шүлэгүүдhээ

...ИСААНАМНИ

... ...гууд hэлгэжэ,
... дэлхэй хубилаа.
... Чисаанамнай hэргэжэ,
... зэргэдэ дабшаа.

...хан гэрээ шэнэлжэ,
...хан байшан барябди.
...ма, газар эдлэжэ,
... үндэры түйлаабди.

... хэрэгүүдые бэелүүлhэн
... Чисаана нютагни
... хараа түсэбүүдээ
...хэн дүүргэдэг.

... hайхан ороной
... хүбүүн байhандаа
... зориг дүүрэн
... сэхэ дабшанаб.

Н. ХОНИХОЕВ,
Чисаанын найман жэлэй hургуулиин 8-дахи классай hурагша.

ОГОРОД

Намжаа энэ огород соо
Намираа ногоон ургаса.
Намар түргэн ерэhэй гээд
Намсарай хүбүүн хүлеэнэ.

Үгэрсэ, морхооб, капуста
Олон янзын ургаса
Оролдоhон ажалай харюуда
Олзо ехэтэй байхань лэ.

Шадажал hайнаар хүдэлбэл,
Шанарынь ойлгохош,—гэжэ
[illegible]
Ажалша ахань захяа hэн.

Ц-Д. БАЗАРОВ,
Чисаанын найман жэлэй hургуулиин 7-дохи классай hурагша.

Ц-Д ДОНДОКОВА

АШАТА ҮЛГЫ

(Чисаанын hургуулиин 50 жэлэй ойдо)

Замбиие гэрэлтүүлhэн
Залуухан hара
Загаhата нуур дээрэ
Залаа мүнгэн сагаагаа
Задалан задалан хаялаа.
Намарай үүлэ буталан,
Нахидhаа гыhэн наран
Нямнягаар гүрэhэн туяагаа
Худанай эхин дээгүүр
Хубаан хубаан адхаа.
Замбиие гэрэлтүүлhэн
Залуухан hара шэнги
Эхин хубисхалай сагаан,
Нахидhаа гыhэн наран шэнги
Намарай үүлэ буталан
1905 оной туяан
Буряадаймнай булам тохойгоор
яларан.
Сагдуулта тайгаар сасаран,
Өөрынгөө гэрэлые,
Өөрынгөө хүсые
Хүнэй хүбүүдэй
Хүрин зүрхэдэй
Халуухан шуhан соо,
Хатуухан hанал соо
Булаад үнгэрhэнэй туhаар,
Бусалаад халиhанай ашаар
Саана саана холын
Сагдуултайхан Чисаанын
Эгээлэй борохон гэр соо
Эрдэмэй лушан носоогдоо.
Залууханород басаганай
Залажа асарhан зартагайн
Залинhаа залин бадараа.
Залуухан басаган дамжуулгаа
Залгуулан саашань ябуулаа.
Эдир нютагай хүбүүндэ
Этигэн баталан барюулаа.
Жэл саг ошожол байгаа,
Жэгтэй түргэн үнгэржэл байгаа.
Тэрэ гэhээр
Тэбхэр 50 жэл болоо.
Энэ саг соо
Эхин Мозойн
Эреэхэн шулуута аршаан
Эллин таладаа шэбэнэн,
Эбхэрээ, долгидоо шэдэлэн,
Эрдэмэй оюута аршаан
Энхэ нютагтаа дэлбэрэн,
Эбхэрээ эрьеhээ халин.
Харьялаа долгитой аршаание
Хамагай умдан гэлтэй гү.
Булангирые гэрэлтүүлдэг
булагые
Бултанай умдан гэлтэй гү.
Ашата үлгы hургуулияа.
Адлихан гээд hаналтай гү.
Али,
Арадай гуламтада аhаhан
Алтан зулатай жэшэлтэй гү.
Амидаралай эхи үгэhэн
Ашата эжытэеэ жэшэлтэй гү.
Иимэл хадаа
Эгээл мүнөө
Эхэ герой шэнжэтэй
Табинайнгаа ой найрлан,
Тортоггүй — залуухан,
Тооhогүй — шэнэхэн
Хүндэтэ айлшадаа хүлеэн,
Хүхюун мэшээн байнаш.
Үни удаан соо
Үүдыш татаhан шабинаршни,
Үни удаан соо
Үхибүүдыш hургаhан
багшанаршни
Халуун милаанаарш
амаршалхаа
Хаана холоhоо зорин,
Хаа хаанаhаа сугларaa.
Олон эдэ үринэрөөрөө
Омогорхон угы байлтай гү.
Хүмүүжүүлжэ табиhан
хүбүүдтээ
Хүхин угы байлтай гү,
Олоной түрүү,
Одхон hүүл —
hургаhан хоёр шабинаршни
hургуулидаа адлихан ерэжэ,
hуудаг hуудаг партадаа
hуугаад hуугаад үзэнэд.
Нэгэнэйнь толгой хаб харахан,
Нэтэрүү тоогоол бодоно ха.
Хоёрдохинь толгой
бууралтаhан,
Хонгор наhаяа бодоно ха.
Эхэ шэнги шамда
Эдэнэй хэниинш хайратай.
Халууханаар hанадаг шабиш
Жараяа хүрэшөөл, яахабши
даа.
Үзэг зааха гэhэнш,
Үниинэй генерал, яахабши даа.
hүүлшынгээ найматай одхоной
«hүүл» мушхаха бололтой.
Генералш болошо шадаагүй
hаа.
Солдадш хадаа,
Малшанш хадаа
Соёл эрдэмэйш жолоодо
Солыеш дуудан ябахал.
Сэлгеэн элдин Чисаанаяа
Нэрлүүлхэжэ ябахал.
Сэхэ сэбэр hэшхэлээ
Сэгнүүлхэжэ ябахал.
Хүлэр үлгы шамаяа
Хүрин зүрхэнтэеэ холбохол,
Хүн болоhон ажалаа
Хүнэй урда дүүргэхэл.

Эндэ hаяхан ехэ бэлэдхэлэй хэгдэжэ байхадань Загастай нютагаар ябагдаба. Хори Хэжэнгэ нютагуудтаа гэгээрэл болбосоролой түрүүшын гуламтануудай нэгэн — Чисаанын 8 жэлэй hургуули 50 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхээр бэеэ зэhэжэ байба. Энэ хугасаан соо ямар олон эдиршүүлдэ hайн зам заяагаа гээшэб! Эндэ hуража гараhан олон тоото hурагшанарынь хоёрдохи тоонто болохо энэ hургуулияа бууралтан алдажа ябаhан эхэ мэтэ hанана ёhотой.

Хориингоо аймагай найман жэлэй hургуулинууд соо энэ hургуулимнай түрүү зэргэдэ ябана. Багшанарай, үхибүүдэй эбтэй hайн коллектив байгуулагданхай. hуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри оншотой hайнаар ябуулагдажа байдаг. Хоёрдохи жэлээ нэгэ класстань hуулгаха ябадалые усадхаха талаар эндэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байнхай. Энэ талаар үрэ дүнгыншье яhала hайн. Үнгэрэгшэ hуралсалай жэлэй дүн 96,5 процент.

Энэ зорилгоёо бэелүүлхын тулада эндэ нэгэ иимэ гурим тогтонхой: нэгэ багша 1-hээ эхилээд 5-дахи класс хүрэтэр заадаг, 5-дахиhаа 8-дахи класс хүрэтэр баhал нэгэ багша хүдэлдэг—иимэ гуримтай. Энэ гурим алишье талаhаа hайн. Жэл бүри багшанарые hэлгэхэдэ, үхибүүдэй hуралсалда ехэ муу байдагынь мэдээтэй ха юм даа. Тиимэhээ энтэхид энэ гуримаа саашадаашье баримталха хүсэлэнтэйнүүд юм байна.

Дүршэл ехэтэй болоhон багшанар энэ hургуулида олон. Буряадай АССР-эй hургуулинуудай габьяата багша Долгор Намжиловна Намжилова, «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэhэн солотой Дашима Цыреновна Цыренова болоод. Елена Банаевна Кукшинова, Екатерина Васильевна Цыбикова, Елена Александровна Алагаева гэгшэд эдэнэрэй тоодо ороно.

Эрдэм гэгээрэлдэ hургахаhаа гадна, ажалда дүршэлтэйгөөр hургаха талаар эндэ ехэ юумэ хэжэ байдаг. hурагшад зундаа, намартаа хаба шадалаараа совхозой хонишодто, hү hаалиин фермэнүүдтэ, убhэндэ, таряа хуряалгада, орооhоной тоот дээрэ ехэхэн ажал хэдэг болонхой.

hуралсалай шэнэ жэл эхилhээр хоёр hара болохоёо байна. 50 жэлэйнь ойн болохоёо байhан нэгэ юрын үдэр эдэ зурагуудые буулгабабди. Түрүүшын hурагшадай нэгэн, үнинэй коммунист Бадма Намжилович Намжилон эдир нүхэдтөө ходо айлшаар ерэдэг, түрэл hургуулиингаа намтар тухай хөөрэжэ үгэдэг юм. Теэд яахаб, бүрил hайн ха юм. Түрэл hургуулиингаа түүхэ hайса мэдэхэ хэрэгтэй бшуу.

1914 ондо Чисаанын hургуулида 1-дэхи класста hураhан, тусхай пенси абадаг Бадма Намжилович Намжилон тус hургуулиин hурагшадтай hаяхан уулзажа, hонирхолтой хөөрэлдөө үнгэргэhэн байна.

— Үшөө нэгэ hонин ушар хөөрэжэ үгыт даа, — гэлдэнэ.

— Ариг сэбэрые шалганаб. Ши сэбэр ерээ гүш даа? — гэжэ улаан хэрээhэтэй басаган нүхэртөө хандана.

— Холые зориhон зомди, — гэжэ отличнигууд Ира Бороева, Света Цыренжапова хоёр хэлэнэ.

С. БАЛДУЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. 4-дэхи «А» классай hурагша Люба Сагалаева. 2. Оролдосотой бэрхэ, шадабаритай ажалаараа хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн — Буряадай АССР-эй hургуулинуудай габьяата багша Долгор Намжиловна Намжилова 3-дахи класста урогоо хэжэ байна. Үхибүүдтээ эгээн дүтын нүхэр, залуу багшанартаа зүбшөөлөөрөө туhалдаг хани, hурагшадай гэр бүлынхидтэйшье ходо уулзажа хөөрэлдэжэ байдаг—иимэ багша юм лэ даа. 3. Дежурна — санитарка hамажаб Бадмацыренова шалгалтаа хэжэ ябана.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

АРЮУН ЗАМААР

Аба эжы алтан бэе, амидарал хайрлана, маанадаа тэжээнэ, үргэнэ. hургуули—«гарымнай ганзагада, хүлымнай дүрөөдэ хүргэжэ» табина. Түрэлхид, түрэл гуламтатнай гэхэдээ, заатагүй hургуули тухай hанаандаа оруулнабди, hургуули гэхэдээ түрэлхид тухайдаа сэдьхэнэбди.

...hургуули—энэ хүн бүхэнэй зүрхэндэ бата бүхөөр шэнгэhэн үгэ. аба эжы гэhэн үгэтэй адли нангин үгэ.

Зүгөөр hургуули бүхэн ондо ондоо хүн шэнги өөрын намтартай, өөрын ульгэртэй байдаг хаюм даа.

Хориин аймагай Чисаанын найман жэлэй hургуулиин тогтоhоор табин жэлэй ойтой дашарамдуулан, тэрээнэй аша габьяае тэмдэглэжэ, республикын Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар тэрэниие шагнаха тухай Указ манай газетэдэ hаяхан толилогдоhые үнэхөөр сэдьхэлээ баясан уншагдаба.

Тиихэтэ энэ hургуулиин намтар [illegible] халташье hаань хөөрэжэ [illegible] хүсэл түрөө бэлэй. (Энэмнай ганса нэгэн хүн бэшэ хаюм даа!)

...Тэбхэр хахад зуун жэлэй саада гээ. Үмсын айлай үзэмжэгүйхэн натшагар хара гэр соо дурсагдаhан hургуулиин анха түрүүн «түрөө» юм шуу. Тэрээнэй түрүүшын мансы барилсаhан хүн—нютагай үбгэжөөл Рабдан Аюшеев байhан бэлэй. «hууха гэхэдэ парта, бэшэхэ гэхэдэ бэхэшье байгшагүй hэн даа. Эндэ багша бэшэ, харин гулваа ноёд лэ зэмэтэй байгаа,—гээд тэрэ hургуулиие анха түрүүн дүүргэhэн нэгэ хүнэй хөөрэн хүүнэн байхые дуулаа hэмди. Харин тиимэ байхада «hураагүй балай», харанхы ехэ далай оршон тойроод лэ байгаа бшуу. Тэрэ балай харанхы соо гэгээрэлэй гэрэл нособохо, хэхэ, бадаруулха юумэн хэмжээлэшэгүй ехэ байhан. Гэбэшье хархис хүушан засаг түрэ гээшэ энээндэ хамаагүйгөөр хандадаг, харин өөhэдөө багшанар баатаршалга хэhэнтэй адли ехэ оролдолго гаргадаг, арга хүргаа бэдэрдэг байгаа бшуу. Тугаарай тэрэ нэрлэгдэhэн багша тухай: «энэ айхабтар ажалша мэргэн, абьяас ехэтэй хүн байhан юм даа. Журамтай шанга, нягта нарин... Совет засагай үедэ hэн ха. Тосхоной ажал хэрэгүүдтэ хабаадалсахыемнай ходол уряалжа, баадхажа байгша hэн. Тэрэнииень жэншэдгүй hайнаар дүүргэхэдэмнай, ехэ баясадаг бэлэй»—гэжэ шабинь Бадма Намжилон (мүнөө персональна пенсионер) омогорхон хөөрэхэ юумэл.

hургуулиин өөрынь намтар шударгы мэргэн багшанарай намтартай, иимэ нягта холбоотой.

Дурсагдаhан hургуули имагтал зүблэлтэ засагай тогтоhон үедэ гэр байратай—«квартиратай» болоhон гэлсэдэг. Тэрэ гэhээр лэ дүүрэн бэеэ бөелжэ, арюун hайхан замдаа гараhан түүхэтэй.

Анха абтаhан эстафетые хэды олон багшанар залиршагүйгөөр дээрэ үргэн, hайн hайхан хэрэг үүсхээ гээшэб! Ц. Токтохоев, Д. Цыбиков, Ц. Дугаров, Ж. Дугарова, М-Д. Содномов, Н. Дондокова, Т. Малацагаев, Д. Раднаев гэхэ мэтэнүүд. Эдэнэй гэрэлтэ hайхан образ, хэhэн ажал хэрэгынь шаби бүхэнэйнь сэдьхэл соо хэтэ мүнхэдөө үлэhэниинь дамжаггүйл.

Энэ үнгэрhэн дурасхаалта табин жэл соо хэды олон хүнүүд дурсагдаhан hургуулида эрдэм хүмүүжэл оложо гараа б! Тэдэнэй дунда арадайнгаа аша туhада ажал хэрэгээрээ алдаршаhан олон тоото багшанар, ветврач, инженер, агроном гэхэ мэтын мэргэжэлтэд бии. «Би анха түрүүн энэ hургуули дүүргэжэ гараа hэм. Багшанарайнгаа жэшээгээр өндээ багшалжа үлөө hэм. Ургажа ябаа улаан бургааhан—эдир үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулхын хойноhоо оролдоноб,—гэжэ мэнэ hаяхан лэ республикын габьяата багшын нэрэ зэргэтэй болоhон Дашима Цыренова омогорхон хөөрөө hэн.—Мүнөө бүхы шадал бэлигээ гаргажа хүдэлхэ хамаг арга нүхэсэл бии. Гэр байра, ном hудар, мастерскойнуудhаа эхилээд... Хүдэлхэл, хүдэлхэл ёhотойбди».

—hургуулиимнай тогтоhоор табин жэлэй ой гүйсэбэ. Энэ—hайн hайхан гурим заншалаар дабшаhан зам. Энээнээ саашадань арьбадхан үргэлжэлүүлхэ гээшэ бидэнэрэй—бүхы багшанарай арюун уялга,—гэжэ дурсагдаhан hургуулиин директор нүхэр Ц. Н. Цыренжапов мэдүүлээ бэлэй. Тус hургуулиинхидай энэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ, дүүргэхэ байhандань сохом этигэмээр. Мүнөө таби наhанайнгаа жаргал дээрэ тэдэнэр яhала омогорхомоор дүнгүүдтэй. Бүхы багшанарынь нэгэшье үхибүү класстань хоёрдохи жэл орхихогүй гэhэн айхабтар харюусалга ехэтэй зорилго урдаа табяад, үнгэрhэн hуралсалайнгаа жэлэй дүн 96.5 процентдэ хүргэжэ шадаhан байна. Тиихэдээ эхин классуудайнь 9 багшанарай найманайнь нэгэшье hурагша хоёрдохи жэлээ үлөөгүй, эхин классайнь багша бүхэн нэгэдэхиhээ табадахи класс хүрэтэр заадаг гуримтай. Багшанарай hэлгэхэ ябадал эрид үсөө... [illegible]

...үнгэрhэн hуралсалай жэлhээ эхилээд, коммунис ажалай үндэр нэрэ зэргын түлөө тэмсэжэ байнхай.

Энэмнай бүхы багшанарайнь угаа ехэ эдэбхи үүсхэл, оролдосо ехэтэйгөөр хүдэлжэ байhаниие хүсэл дүүрэнээр харуулна ха юм даа.

Эдир залуу үетэниие «гарынь ганзагада, хүлынь дүрөөдэ хүргэхэдөө» энэ ёhотойл коммунизм байгуулагшадые дурсагдаhан hургуулиин хүмүүжүүлхэ байhаниинь сохомтой.

Чисаанын hургуули табин жэлэйнгээ алдарта ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр, гайхамшаг hайхан үе сагта угтажа байнал. Энэ ойгоорнь дашарамдуулан, бүхы багшанарыень үнэн зүрхэнhөө халуунаар амаршалжа, саашанхи hайн hайхан хэрэгүүдтэнь бүри ехэ амжалта хүсэел!

Үндэр наhа наhалха тудамаа улам залуу сарюун болошо ябанал совет hургуулинуудай нэгэн—Чисаанын hургуули!

Р. ЦЫБИКОВ.

РЕПОРТАЖ

ТҮРЭЛ НЮТАГАЙМ ДУУН

Шулуун томо байшангай дурбэдэхи дабхарта хүл табиха зайгүй гэхээр олон зон. Хүн бүхэн хананuудта үлгөөтэй байһан үнгэ бүриин зурагууд тушаа ехэл хөөрөө зугаа дэлгэнэ. Заримаиинь багахан саарһануудые гаргажа, өлдэб ажаглалта, тэмдэглэлтэнүүдыешье хэнэ. Нүгөөдүүлынь «Һанамжа дурадхалай дэбтэр» абажа, үнэн зурхэнһөө өөһэдынгөө һанамжануудые бэшэнэ. Ирахадажа харахада: элдэб сэгнэлтэнүүд, олонхидынь һайн гэһэнүүд. Зүгөөр муушье бии. Тобшолбол, хүнэй һонирхол угаа ехэ.

Зүүн зүгэй томохон городуудай нэгэн — Хабаровскда нээгдэһэн «Совет Алас-Дурна » гэһэн зурагай выставкэтэй хүн зон нигэжэ танилсажа эхилээ һэн. Энэмнай Алас-Дурнын түрүүшын выставкэ болоно. Тэрээндэ Хабаровскын, Примориин хизаарнуудай, Шэтын, Магаданай, Сахалинай, Амарай, Камчаткын областьнуудай, Яхадай, Буряадай автономито республиканuудай 200 шахуу уран зураашад хабаадана.

Манай республикаһаа арба гаран бэлигтэйшүүл 92 үнгэтэ зурагууд болоод һиилүүрэй зүйлнүүдые табяа. Уран зураашад Георгий Ефимович Павлов, Тимофей Аврамович Рудь, Александр Иванович Тимин гэгшэдтэй хамта залуушуул Дашанима Дугаров, Ким Дульбеев болоод бусад өөһэдынгөө зурагуудта эрхим сэгнэлтэнүүдые абана. Мүн тиихэдэ республикын табьяата ажал ябуулагша нүхэр Сахаровскаягай Абай Гэсэрые харуулһан графическа зурагууд ехэ магтаалтай. Александра Никитична нютагайнгаа нүхэдһөө бултанһаань олон — аяар 18 зураг выставкэдэ табяа.

Нүхэр Сахаровская «Нэгэ тосхоной түүхэһээ» гэһэн бүлэг зурагууд соогоо ажалай удха, Буряад орондоо болоһон хубилалтануудые үлэмжэ зохидоор харуулжа шадаһан байна. Тэрэнэй «Делегатка», «Ажалай дуун», «Түрүүшын трактор» гэһэн графическа зурагуудынь үлэмжэ зохидоор харагдана, ехэл жиирэй, тиигээдшье удха түгэлдэр, тиимэһээл олоной анхарал хандуулна.

— Тус выставкэдэ хабаадажа байһандаа ехэ баяртайб,—гэжэ Александра Никитична омогорхон хөөрэнэ. — Гурбан жэл бэлдээ һэмди, миил сагаа бараагүй хабди. Горитой алхам хэгдээ. Тэдһанаагда амарха ёһогүйбди...

Зүб даа. Нээрээшье энэ выставкэдэ хабаадагшадай харюусалгань ехэ юм. Энэмнай Алас-Дурна зүгэй бэлигтэнэй эгээн түрүүшын ехэ выставкэ гээшэ. Уран зураашын урда ямар ехэ хүндэтэй, харюусалгатай зорилгонуудай табигдаад байһаниинь элитэ. Тиимэл тула дурсагдаһан выставкэдэ хабаадагшад бүхэн, тэрэниие харагшадшье урдахи харюусалгые мэдэржэ, али нэгэн зурагуудые зүбшэхэдөө, сэгнэхэдээ, тон наринаар, эрилтэ ехэтэйгээр хандана.

— Гоёл зураг байна даа. Амиды шэнгинууд,— гэжэ, хэдэн залуухан нүхэдэй хэниинышьеб даа үгэ залгана.—Түрэл нютагыемни һануулна, манай тэндэ эгээл нимэ газарнууд олон юм.

— Юу тэхэбши даа, һайн, баян дэлгэр нютагыемни дурдана,—гээд, нүгөөдэнь нүхэрэйнгөө үгэ дэмжэнэ.

Удангүй мэдэхэдэмнай тэдэнэр аяар холын Хакассһаа, Тываһаа ерэһэн аяншалагшад байба. Эдэнэр Дашанима Дугаровай «Буряадай басагад» гэһэн зурагые хаража, түрэл нютагтаяа сасуулжа байһан болобо. Тус зураг гансашье эдэнэрһээ бэшэ хүн бүхэнһөө шахуу һайн сэгнэлтэдэ хүртэнэ.

Дашанима Дугаров Ленинградай Репинэй нэрэмжэтэ уран зурагай институт дүүргэһээр, юрэдөө, 3—4 жэл болижо байна. Энээхэн үе соо нүхэр Дугаров горитой алхам хээ гэхэдэ алдуу болохогүй.

...Хатарша жороо морилоо унаһан табан буряад басагад. Соглой солбонууд, хүхюу зугаатайнууд. Тэдэниие тойроод сэсэг набшаар бүрхөөһэн алдин хонгор түрэл дайда. Үрэжэлтэ баян талымнай эзэд—омог дорюун басагаднай. Хоёр үгөөр тобшолбол, иимэл даа Дашанима Дугаровай «Буряадай басагад» гэһэн зураг. Зүгөөр ямар гүнзэгы удхатайб даа!

Россиин Федерациин искусствын габьяата ажал ябуулагша БурАССР-эй арадай уран зурааша нүхэр Г. Павлов энэ ехэ выставкэдэ орой гансахан зурагаа табяа. Энэнь угаа гэмнэлтэй гэжэ һанагдана. Тиигээбэшье тэрэнэй ганса «Худөө тосхоной түрүүшын трактор» гэһэн тоһон үнгэтэ зураг олоной анхаралда. Хэн мүнөө һананагүйб даа, манай буряад тосхонуудаар түрүүшын түмэр хүлэгүүдэй хүнхинэжэ эхилхэдэ ямар ехэ баяр бологшо һэм? Түрүүшын трактор, машинанuудай ухаа тооһо даган, олонхиднай гүйлдөө бэшэ аалди. Эдэ бүгэдэ нүхэр Павловай зураг дээрэ элихэнээр, нюдэндэ зөөлэхөнөөр үзэгдэнэ.

Жиирэй харагшадһаа эхилээд, ехэ мэргэжэлтэд хүрэтэрөө буряадай һиилүүршэдые, мүнгэшэ дархашуулые магтана.

— Харыш, юун гоё зүйлнүүд бэ!

— Ээ, ямар гоёхон һиилүүрнүүд гээшэб, өөртөө абадаг һаа,—гэһэн хөөрэлдөөнүүд энэ тэрэшье буланһаа дуулдана. Эдэнэр булта буряадай һиилүүршэдэй бүтээһэн зүйлнүүдээр һонирхогшод. Нарин мүнгэшэ дархан Дымбрыл Садаевич Бадмаевай мүнгөөр урлаһан «Ганса», Геннадий Георгиевич Васильевай яһаар хэһэн «Барилдаашад», уран бэлигтэн Галдан Линхобоевой «Аяга» болон бусад урлалнууд үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэ.

Эдэ зүйлнүүдые хараад байхадаа Яхадай, РСФСР-эй арадай уран зурааша Терентий Васильевич Алимасов «юу гэхэб, буряадай бэлигтэн, түрэл арадайнгаа түхэл шарай, аяг зан, ёһо гуримыень харуулжа шадана» гэжэ хэдэн үгөөр тэмдэглээ һэн.

Үнэхөөрөөшье манай уран зураашад нилээдгүй түйлалтануудтайгаар Алас-Дурна зүгэй выставкэдэ ерэһэн байна. Тэдэнэй хүдэлмэринүүд магтаалтай. Ехэ шалгалтын эхилбэшье үшөө хэхэ, бүтээхэ юумэн барагдашагүй гэжэ онсо тэмдэглэе. Юуб гэхэдэ, ерэхэ жэл Москвада «Советскэ Росси» гэһэн ехэ выставкэ нээгдэхэнь. Тиихэдэ үшөө совет засагайнгаа табин жэлэй, Ленин багшынгаа түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан, гоё удха түгэлдэр зурагуудые бүтээхэ тон харюусалгатай зорилгонуудтай. Манай уран зураашад тиимэ бүтээлнүүдые бүтээжэ шадаха байһанай шалгалта энэ выставкэ дээрэ һариба гээшэ.

И. ОЧОРОН.

Хабаровск хото.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: уран зураа[ш] Александра Никитична Сахар[ов]ская.

Олимпиин НААДАН

Буряад ороноймнай хүбүүн мүнгэн медаль абаба

ТОКИО, октябриин 23. (ТАСС-ай тусхай корр.). Олимпиадын мүрысөөнүүдэй дүүрэхэнь ойртобо. Үглөөдэр октябриин 24-дэ мориин спортоор түгэсхэлэй мүрысөөнүүд болохо, удаань XVIII олимпиин наадануудые хаалгын баярай ёһолол болохо байна.

Нааданай һүүлшын үдэрэй урда тээхи мүнөөдэр баясхаланта ушарһаа эхилээ—совет волейболистнууд алтан медальнуудые абаа!

СССР-эй суглуулагдамал команда В. Коваленко, Д. Воскобойников, И. Бугаенков, Г. Мондзолевский, Ю. Венгеровский, В. Качарава гэгшэдһээ бүридэһэн байгаа. Совет волейболистнууд дэлхэйн чемпионой нэрэдэ хүрэмөөр наадаа. Тэдэнэр Бразилиин командые 3:0 гэһэн тоотойгоор шүүгээ.

Чехословакиин команда мүнгэн, Японой — бронзо медальда хүртэһэн байна.

Мүнөөдэр футболистнуудай мүрысөөн дүүрээ. Венгриин спортсменүүд олимпиин чемпионууд болоо. Чехословакиин команда хоёрдохи, ОГК-гай — гурбадахи һуури эзэлээ.

Мори унаад ябалгаар мүрысөөндэ Римэй олимпиадын чемпион С. Филатов бронзо медаль абаа. Энэ мүрысөөндэ Швейцариин офицер Г. Шаммартен илаа, ОГК-гай спортсмен Х. Больдт мүнгэн медальда хүртөө.

Хоккейгээр Индиин спортсменүүд бэрхэнүүд байшоо, хоёрдохи һууриие Пакистанай, гурбадахи—Австралиин спортсменүүд эзэлһэн байха юм.

Олимпиадын чемпион хоёр дахин болоһон 29 наһатай багша Лариса Латынина (Киев) аян соогоо упражнениинуудые хэхэдээ, мүнөөдэр эрхим үрэ дүн түйлажа, 19,599 балл абаа. Тэрэ иимэ мүрысөөгөөр Токиогой олимпиадын чемпион болоо. П. Астахова мүнгэн медаль абаха болоһон байна.

Чехословакиин гимнастка В. Чаславска монсогор модон дээрэ зогсоод мүнөөдэр упражнени хэхэдээ, энэ олимпиадада гурбадахи алтан медаль абаба. Тус мүрысөөндэ манай Т. Манина хоёрдохи, Л. Латынина гурбадахи, П. Астахова дүрбэдэхи һуури эзэлээ.

Манай фехтовальщигууд мүнөөдэр илалта түйлажа, баясуулба. Тэдэнэр һэлмээр хадхалсалгын командна мүрысөөнүүдтэ илажа, алтан медальнуудта хүртөө. Италиин команда мүнгэн, Польшын —бронзо медальнуудта хүртэһэн байна. Һүүлшын гурбан олимпиадын чемпионууд байһан Венгриин спортсменүүд оройдоол табадахи һуури эзэлһэн байна.

Боксернууд манай командада мүнөөдэр гурбан алтан медаль асараа. Хүнгэншэг бэетэй спортсмен С. Степашкин очкогой тоогоор Филиппинэй боксер А. Виллануэва гэгшые буляа. Б. Лагутин (нэгэдэхи дундуур бэетэй) француз Ж. Гонсалес гэгшые диилэһэн байна. Хоёрдохи дундуур бэетэй Б. Попенченко нэгэдэхи раундда немец боксер Э. Шульц гэгшэдэ нокаут үгэжэ, олимпиин чемпион болоо.

Хүнгэн бэетэй манай боксер В. Баранников түгэсхэлэй мүрысөөндэ поляк Ю. Грудзеня гэгшэдэ булигдажа, мүнгэн медаль абаха болоһон байна. Нэгэдэхи дундуур бэетэй Е. Фролов Е. Кулэйдэ (Польшо) мүн лэ булигдаа. Манай Р. Тамулис Польшын спортсмен М. Касприк гэгшэдэ булигдаа, тиигэжэ мүнгэн медаль абаха болоо. Хүндэшэг бэетэй А. Киселев түгэсхэлэй мүрысөөндэ итальянец К. Пинто гэгшэдэ диилдэһөн байна.

Манай басагад волейболистнууд мүнгэн медальнуудта хүртөө. Манай басагад Японой командада 0:3 гэһэн тоотойгоор шүүгдээ. Польшын спортсменкэнүүд бронзо медальда хүртөө.

Баскетболистнуудай мүрысөөндэ манай команда 59:73 гэһэн тоотойгоор США-гай командада шүүгдэжэ, хоёрдохи һуури эзэлээ. Гурбадахи һууриие Бразилиин баскетболистнууд эзэлһэн байна.

Гимнастикаар Киевэй спортсмен Борис Шахлин 19,625 балл абажа, алтан медальда хүртөө. Советскэ гимнаст В. Лисицкий брусья дээрэһээ һүрэхэдөө хоёрдохи һуури эзэлээ. К. Ямасита (Япон) илажа гараа.

Очконууд болон медальнууд

Токиогой олимпиадын дүүрэхын урда тээхи үдэрэй байдалаар СССР-эй команда 30 алтан, 31 мүнгэн, 35 бронзо медальтай болижо, 608,3 очко абаа, США-гай команда 36 алтан, 26 мүнгэн, 28 бронзо медаль абажа, 580,8 очкотой болоо. Германиин нэгэдэмэл команда — 9 алтан, 21 мүнгэн, 18 бронзо (очконь 325,5), тэрэ тоодо ГДР-эй—3 алтан, 7 мүнгэн, 3 бронзо (очконь 103), ФРГ-эй — 3 алтан, 10 мүнгэн, 12 бронзо (очконь 150,5), ОГК-гай суглуулагдамал команда 3 алтан, 4 мүнгэн, 3 бронзо (очконь 72) медальнуудтай болоһон байна.

Японой команда 16 алтан, 5 мүнгэн, 8 бронзо (очконь 235). Италиин команда —10 алтан, 10 мүнгэн, 6 бронзо (очконь 181). Венгриин команда —10 алтан, 7 мүнгэн, 5 бронзо (очконь 174) медальнуудтай болоо.

Олимпиадын түгэсхэлэй үдэр мориной спортоор юумэ харайлгалгын мүрысөөндэ командна болон тус бүриин түрүү һууринууд тодорхойлогдохо юм. Теоретическээршье хаража үзэбэл, командануудай абаһан очкогой тоогоор США-гай команда СССР-эй спортсменүүдые хүсэжэ шадахаяа болёо. (ТАСС).

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: алтан, мүнгэн медальнуудай эзэд—боксернууд (зүүн гарһаа) нютагаймнай хүбүүн Веллингтон Баранников, Станислав Степашкин, Евгений Фролов, Борис Лагутин.

САГҺАА 15 ХОНОГ УРИД

Октябрь һарын хоёрдохи арбаад хоногой туршада республика доторнай үүлэ багатайшье һаа, хүйтэн үдэрнүүд үзэгдөө. Энэ хүйтэн үлэрил хойто зүгһөө сумэрэн орожо ерэһэн байна. Республикын бүхы газар нютагуудта 3—7 градус хүйтэн болоо. Энэнь урда жэлнүүдэйхиһээ 3—4 градусаар үлүү хүйтэн болоһон болоно. Иимэ хүйтэн үдэрнүүд 1913, 1961 онуудта үзэгдэһэн юм. Эгээл дулаан үдэр октябриин 12-то үзэгдөө. Тиихэдэ сүүдхэдээ дунда зэргээр 1—3 градус дулаан болоһон юм. Зарим нютагуудта 10—12, Зэдэдэ 13—16 градус хүрэтэр дулаан байгаа. Эндэһээ дам даамай хүйтэржэ, хаа хаанагүй хүйтэнэй амисхал ороо. Октябриин 19-нэй үдэр дунда зэргээр 8—12, һүниидөө 12—18 градус хүрэтэр хүйтэрһэн. Хойто зүгэй районууд болон хада хабсагайда 21—25 градус хүйтэн болоһон байна. Мүн энэ үе соо бага зэргээр саһан ороод абаа. Жэшээнь, Түнхэндэ, —4, Зэдэдэ-1—10, Байгал далайн зүүн эрьеэр 8, Хяагта 1—3 миллиметр хүрэтэр [ш]нойтон ороо.

Үдэ, Сэлэнгэ мүрэнэй эрье[н]бэ мүльһөөр хушагдажа, зэ[һ] ябажа эхилээ. Тиихэдэ багаха[н] нуур, сөөрэмүүд хүсэд мүльһөөр хушагдажа, шаг шуугаата бага[хан] шуулнай һоложоржо, сэнгэжэ эх[и]лээ. Сэлэнгэ мүрэн Кабанск ту[ша]хонһоо саашаа—октябриин 21-[22]-ой үдэрнүүдтэ мүльһөөр х[у]шагдаа. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэй хиһээ 15 хоногһоо урид хүйтэ[р]һэн болоно.

Октябриин 24—28-най үдэрнүүдтэ республика дотор үүлэ тайшэг байха. Урда, мүн хойто зүгэй районуудта бага зэрг[ээр] саһан ороходоор хараалагдана. Б[үхы] бүхэнһөө һулашагаар һалхи[лха]. Хойто аймагуудта һүниидөө 15-20, үдэртөө 1—6, бусад газ[ар] нютагуудта һүниидөө 8—13 гра[]дус хүйтэн, үдэртөө нэгэ град[ус] хүйтэнһөө дүрбэн градус хүрэ[тэр] дулаархаар хүлеэгдэнэ.

И. КОТОВ.

Замбиин республика

Англиин мэдэл доро байһан Хойто Родези октябриин 24-дэ колониальна дарлалтаһаа гараба. Энэ үдэр Центральна Африкада Замби гэжэ бэеэ даанхай республика бии болоо.

Замби 746 мянган дүрбэлжэн километр газар дээрэ оршодог юм. Зүүн талadaa Малавитай, зүүн-хойто талadaa Танганьикын болон Занзибарай нэгэдэмэл республикатай, хойто талadaa Конготой, баруун талadaa Анголотой, урда талadaa Баруун-Урда Африкатай болон Урда Родезитэй, зүүн-урда талadaa Мозамбигтай нэгэ хилэтэй юм.

Замбиин зон 3,5 миллион хүн болодог, тэрэнэй 70 гара мянганиинь Европын үг гарбалтай хүнүүд болоно. Орон дотор Африкын 70 шахуу ондоо янзын үндэһэ яһатан ажаһуудаг. Тэдэнэй дундаһаа бемба, лози, тонга, лунда, ила, ньянжа гэжэ үндэһэ яһатан эгээн лэ олон зонтой юм.

Ороной гол баялиг гэхэдэ, тэндэ зэдэй руда угаа элбэг. Тэрэшэлэн кобальтын, марганецай туулганай болон сайрай хэбтэшэнүүд элбэборилогдодог. Замбиин байгаалиин баялигые ашаглалгаһаа ороһон олзо доходой тон ехэ хубинь «Британи саут Африка компани», «Родезиан селекшн траст», «Англо-Америкэн корпорейшн оф саут Африка» гэжэ харини монополинуудай ханзада ородог байна.

Национальна бэеэ даанхай байдалай нэгэдэмэл парти Замбиин политическа гол организаци болоно. Энэ партиин түрүүлэгшэ Кеннет Каунда Замбиин президентын тушаалые даадаг. Африкын национальна конгресс, Хойто Родезиин национально-демократическа конгресс, мүн национальна прогрессивнэ парти орон дотор бии.

75 мянган гэшүүнтэй профсоюзуудай нэгэдэмэл конгресс ажалшадай тон томо организаци болоно. Горнягууд-африкынхидай профсоюз, барилгын, модо болбосорууладаг, металл болбосоруулдаг промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюз болон бусад хадаа һалбаринуудай профсоюзна организацинууд болоно.

Замбида Англиин колонизаторнуудай болон харини монополинуудай эзэрхэжэ байһанһаа уламжалан, экономикынь тэгшэ бэшээр хүгжэнхэй. Замби гол түлэб ашагта малтамалнуудайнгаа промышленностиин продукциие, тэрэшэлэн тамхи бусад оронуудта худалдадаг юм. Африкан үндэһэ яһанай хүдөөгэй зон ажахыгаа гол түлэб натуральнаар, натуральна шахуугаар эрхилжэ, кукуруза, манс бусад ургамалнуудые таридаг.

Оронойнгоо экономикые али бүхы талаһаань хүгжөөхэ түсэбүүдые Замбиин Республикын национальна правительство зохёожо байнхай. Металлургическа болон болбосоруулдаг промышленностиин предприятинууд баригдахаар, хүдөө ажахые хүгжөөн дэбжээгдэхээр хараалагдана. Бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй, Африкын нэгэдэлые бэхижүүлхэ, бүхы хани гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо хүгжөөхэ, Африкын дуллыданги газар нютагуудтахи сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ дэмжэлгэ үзүүлхэ гээшэ Замбиин гадаадын политика болоно гээшэ.

ХИЛЫН САДАНАҺАА — ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО

Резолюцинууд баталан абтаба

ТУНИС, октябриин 23. (...) Тунисай Дустуровско социали[стическа пар]тиин 7-дохи национальна съе[зд] гэлдэр үдэшэ энд хүдэлмэрэ[эн дүүр]гээ. Партиин гадаадын [ба дотоодын] поли[тикын асуудалнуудаар] болон юрэнхы политикын а[суудал]нуудаар резолюцинуудые съе[зд ба]талан абаба.

Гадаадын политикын асу[удалаар] резолюци соо нигэжэ хэлэгдэ[нэ:] нублинкын бэеэ даанхай ба[йдал]а национальна бүрин эрхые бэ[хижүүл]хэ гээшэ Тунисай гадаадын п[олити]кын үг зорилгонь болоно. Бү[лэглэл]нүүдтэ хабаадахагүй талаар Т[унисай] парти, правительствын бэел[үүлдэг] политикые дэмжэжэ байһан [бай]гаа, тэрэшэлэн бэе бэеэ хүн[дэлх]э, бүрин эрхэтэй байха, али[бэ] нэйнгаа аша түһые харалса[н] далда үндэһэлэн бүхы оро[нуудтай] байгуулагдаһан харилсаа [] үргэлжэлүүлхээр шиидэнги [] тухайгаа съезд мэдүүлээ. Эб[] дал аршалан хамгаалха, бэхи[] шухала байһан тухай онсо[] дэглэхэ зуураа, буу зэбсэг[] ниитээрээ, хүсэтөөр хураахы[] хоорондын харилсаа холбоо[] хые съезд уряалһан байна.

Харини империализмһаа [] даа сүлөөлхын түлөө тэмсэ[] һан араб арадуудые хүсэлэ[н] жэжэ байһан тухайгаа съезд [] лээ.

«Тунисда харини сэрэгэ[й] экономическа эзэрхэлгын үе[] һанда», тэрэшэлэн экономик[ын] бүүдтэ үндэһэлэн хүгжөөхэ[] тикын бэелүүлэгдэжэ байһан[] зэгы ехээр һаналаа ханал[] тиин юрэнхы политикын ас[уудал] баталан абтаһан резолюци со[] хэйлэн мэдүүлэгдэнэ.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕ[ЕВ]

ХОЙТО ЗҮГТЭХИ ИЛАЛТЫН АЛДАР

Иимэ ушар хорин жэлэй урда тээ болоһон юм. 1944 оной октябрьда ниислэл Москвамнай Эхэ оронойнгоо үмэнэһөө Карельскэ фронтын шэн габьяата сэрэгшэдтэ, Хойто флодой эрэлхэг морягуудта гурба дахин салют мэндэ хүргөө һэн. Дайсанай далайн-сэрэгэй шухала бааза, бэхилмэл газарынь байһан Печенга (Петсамо) октябриин 15-да сүлөөлэгдөө бэлэй. Совет сэрэгшэд Норвегитэй хилэлдэг гүрэнэй хилын саада тээ октябриин 22-то гаража, эртэ урдаһаа хойшо ородой харьяата Печенгын областиие Эхэ орондоо бусааһан юм. Немец-фашис сэрэгүүдэй хойто зүгтэхи һүүлшынь түшэг байһан Киркенес хото октябриин 25-да эзэлэгдэжэ, Норвегиие гитлеровскэ булимтарагшадһаа сүлөөлэлгын эхин табигдаһан түүхэтэй.

Эдэ гурбан гайхамшаг илалта—Совет хойто хизаарые баатар габьяатайгаар хамгаалгын гол шата, патриотизмын ба пролетарска интернационализмын үнэн үзэл бодолтойгоор Коммунис партиин хүмүүжүүлһэн манай хүнүүдэй олоороо баатаршалга гаргаһанай эли тодо гэршэ жэшээ мүн.

Советско-германска бүхы фронт дээрэ гансахан лэ Кольско хахад арал дайсадай доботолгодо ороогүй байһан. Гэхэ зуура, энэ хахад аралые барандань эзэлхэ гэжэ немецүүдэй дээдэ командовани хараалангүй байгаа. 1941 оной июлиин 16-да Гитлерэй зарлаһан зүблөөн дээрэ: «...Никелиин нөөсөөр элбэг байһан ушарһаа Кольско хахад арал Германиин мэдэлдэ ороха ёһотой» гэжэ шиидхэгдэһэн юм. Фашистнууд гансашье Мурманскые бэшэ, мүн Архангельскые эзэмдэхэ түсэбтэй байгаа.

Гитлер энэ зорилго дүүргэхын тула 19-дэхи корпусоо Мурманск тээшэ шэглүүлэн табиһан юм. Тэрэнэй частьнууд хада хангилда дайлалдаха тусхай һургуули гараһан, иимэ газарнуудта байлдаа хэхэ дүй дүршэлтэй болоһон байгаа. Корпусой командир генерал-полковник Дитл «сахилгаан мэтэ түргэн» дайн хэхэ теоретигүүдэй нэгэн гэжэ, хада ууланuудта дайлалдалгын талаар мэргэжэлтэ гэжэ Гитлерэй дээдэ главна командованида тоологдодог байһан. 1940 ондо Нарвигые эзэмдэһэнэйнь түлөө тэрээниие фашис пропаганда айхабтар ехээр магтаһан байха. Норвегиин энэ хэрэмые эзэлхын тула Дитл эрье шадархи английска далайн-сэрэгэй хүсэндэ эсэргүү авиациин шанга бүлэг эмхидхээд, эндэхи хэрэмэй гарнизондо гэнтэ доботолжо, илалта түйлаһаниинь мэдээжэ.

Энэ фашис генерал Мурманскда доботолхо бэлэдхэл хэхэдээшье авиаци онсо үүргэ дүүргэхэ гэжэ бодоһон байгаа. Гитлеровскэ Германиин агаарай (400 хүрэтэр самолёдгой тэрэ тоодо 150 бомбардировщигуудтай) табадахи флот Хойто, Баруун-Хойто Норвегиин, мүн Финляндиин аэродромуудта байрладаг байһан. Харин дайнай түрүүшын үдэрнүүдтэ манай 14-дэхи стрелково дивизиин хоёр полк, хэдэн арбаад самолёдууд хүүрэй газарһаа Мурманскые хамгаалаа һэн.

Гитлеровскэ армиин дээдэ командовани Хойто флодой корабльнуудые үгы хэхэ, совет далайн эрьеые бүһэлхэ, хойто зүгтэхи СССР-эй далайн харилсаае хиналта доро абаха зорилгоор Баренцова далайда ябуулга хэхэ гэжэ хараалһан байгаа. Хойто ба Баруун-Хойто Норвегиин далайн- сэрэгэй баазануудые, портнуудта гитлеровскэ 70 гаран корабль, тэрэ тоодо 8 миноносец, 8 подводно лодко, 25 харуулай корабль ба тральщигууд бии байһан.

Дитл хүүрэй газар дээрэ, далай ба агаарта ехээр булюу болохо, тиигээд Совет ороной хүрэлэггүй порт — Мурманскые гэнтэ доботолон эзэмдэхэ һанаашалгатай байгаа. Багахан болзор соо илалта түйлахаб гэжэ найдаад, тэндэ июлиин 20-ной үдэр өөрынгөө сэрэгүүдэй парад хэхээр хараалһан юм. Гэхэ зуура, фашис генерал нэгэ юумые—совет хүнүүдэй нугаршагүй зоригые, социалис Эхэ ороноо хамгаалхаар тэдэнэй ходоо бэлэн байдагые хараала абаагүй байшоо. Солдадууд, матросууд болон офицернуудэй юрэ бусын тэсэбэритэй, гайхамшаг зоригтой байһанай ашаар, тэрэшэлэн Мурманска ба Архангельска областьнуудай хүдэлмэришэдэй, техникүүдэй, инженернуудэй, колхознигуудай фронтдоо туһалхын тула шэн габьяатайгаар ажаллаһанай ашаар фашистнуудай галзуу түсэбүүд таһалдуулагдаа бэлэй. 14-дэхи армиин сэрэгшэд хойто флодой морягуудтай нягта харилсаатайгаар дайлалдажа, Мурманскые дайсанай дабажа орохоор бэшэ хэрэм болгоһон, баатарлигаар хамгаалһан юм.

Хойто зүгтэ, мүн бүхы советско-германска фронт дээрэ, манай хамгаалгын хүсэн бүри эдэбхитэй болоо һэн. Совет сэрэгшэд газар дээрэ, далай дээрэ, агаарта дайсанай хүсые саг үргэлжэ бута зада сохидог, тэдэнэй корабльнууд ба техникые үгы хэдэг, тиигээд эрид доботолгодо ороһон байгаа.

1944 ондо Совет Арми хэдэ хэдэн амжалтатай доботолгонуудые хэһэн юм. Гитлеровскэ Германиин союзнигууд—Румыни ба Болгари Совет Армида бута зада сохюулаад, дайлалдаха аргаяа барагдаа бэлэй. Эдэ оронуудай арминууд буу зэбсэгүүдээ баруун тээшэнь, фашистнуудта эсэргүү шэглүүлээ һэн. 1944 оной сентябриин 4-дэ Финляндиин сэрэгүүд дайлалдахаяа болёод, сентябриин 19-дэ тус ороной түлөөлэгшэд Москвада эблэрэлгын хэлсээ баталһан. Тиин ородой хэтэ заяанай газар—Печенгын район Советскэ Союзда бусаагдаа бэлэй.

Гэхэ зуура, Германитай али бүхы харилсаагаа таһалха гэжэ Финляндиин правительствын шиидхэбэшье, гитлеровскэ командовани Финляндиин хойто зүгые мэдэлдээ байлгаха гэжэ али болохоор оролдоо һэн. 1944 оной сентябрь соо дайсад өөһэдынгөө сэрэгүүдые Ухтинска, Кестеньгскэ, Кандалакшска шэглэлнүүдһээ Печенгын район худар, Печенга—Рованиемиин хоорондо дахинаа байгуулагдаһан хамгаалгын газарнуудта абаашажа захалһан юм.

Эблэрэлгэ хэхэ асуудалаар Совет ороной эрилтэнүүдые Финляндиин абаһанай һүүлдэ Гитлер приказ гаргаһан, тэрээн доторнь иигэжэ хэлэгдэһэн юм гэбэл: Урда Финлянди немецүүдтэ балайшье хэрэгтэй бэшэ, харин никелеэр баян оронойнь хойто хуби (Германиин сэрэгэй промышленность никелиингээ 70 шахуу процентые эндэһээ абадаг) тон шухала удха шанартай, тиимын тула эсэстээ хүрэтэр хамгаалагдаха ёһотой. 19-дэхи горнострелково корпус эндэхи эзэлһэн газараа батаар бариха. Печенга ба Киркенес худар совет сэрэгүүдэй орохо ябадал лашье тохёолдуулхагүй гэжэ Гитлер захирһан байгаа.

Кандалакшиин районһоо Печенга —Рованиеми тээшэ фашис сэрэгүүдэй доботолгые таһалдуулха шухала байһан. Тиигээгүй һаа, Печенгын областиие сүлөөлхын тула һурагүй ехэ хүсэлэлгэ гаргагдаха, гэмтэл ушаруулагдаха һэн. Совёдэй ахамад дээдэ командованиин ставка хойто хизаартахи немец-фашис сэрэгүүдые бута сохихо зорилгоор октябрь соо доботолго хэхэ гэжэ шиидэһэн юм.

14-дэхи армиин частьнууд, хойто флодой морягууд нягта холбоотойгоор ябуулга хэжэ, Печенгые сүлөөлэлгын асуудал уридшалан шиидхэһэн байха. Печенга тээшэ урда зүгһөөнь ябаган сэрэгүүд, хойто тээһээнь—морягууд доботолон дабшаа һэн. Октябриин 14-дэ Петсамо-вуоно заливай зүүн эрьедэ далайн ябаган сэрэгэй 63-дахи бригада 14-дэхи стрелково дивизитэй ниилээ бэлэй. Удаадахи үдэрынь энэ дивизиин сэрэгшэд зүүн тээһээнь Печенга худар доботолон эроод, хотын урда зүгһөө доботолһон 10-дахи гвардейскэ стрелково дивизиин сэрэгүүдтэй ниилэһэн.

Печенгын түлөө байлдаанuудай үедэ манай подводно лодконууд, торпеднэ катернууд, самолёдууд дайсаниие үй дэлдэн бута нэрьеһэн юм. Эдэнэр дайсанай 156 элдэб суднануудые үгы хээ бэлэй. Тэдэ үдэрнүүдтэ 78-дахи Улаан Тугта авиационно полкын лётчигууд—капитанууд В. Стрельников, П. Сахаров дайсанай 18 кораблиие уһа руу шэнгээжэ, габьяа гарган шалгарһан байгаа. Олохон подводно лодконууд доботолгын үедэ ехэ илалта түйлажа, баазадаа бусадаг байгаа.

14-дэхи армиин сэрэгүүд Печенгые эзэлһэнэй һүүлээр доботолгоёо үргэлжэлүүлээ һэн. Эдэнэй баруун фланг Хойто флодые далай тээһээнь найдамтайгаар хамгаалдаг байһан. Октябриин 22-ой үглөөгүүр совет сэрэгшэд Сальмиярвиин райондо Норвегиин гүрэнэй хилэдэ туласа ошоо бэлэй. Энэл үдэр Коппо-ярви нуурые ябуул гаталан, Киркенес—Рованиеми хоёрой хоорондохи харгые эзэлһэн юм. Тиигэжэ Норвегиие фашис эзэмдэгшэдһээ сүлөөлхэ ябадал эхилээ һэн. Норвегиинхид сүлөөлэгшэдөө угаа баяртайгаар угтаһан байна.

Хойто зүгтэхи гитлеровскэ сэрэгүүдые бута сохилго — коммунизм байгуулжа байгаа манай арадай түүхэдэхи эгээн гайхамшаг дайшалхы хуудаһануудай нэмэн болоно.

И. ПОНОМАРЕВ,
запасай подполковник.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-[Удэ,] улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. ре[дак]тора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-[], отделов: сельскохозяйственного производства и парти[йной] жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и пар[тий]ной жизни—48-89 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов, идеологичес[кого] —24-74, советского строительства и быта—34-93, рабсел[ко]ров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и пер[ево]дов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Со[вете] Министров Бурятской АССР.

Н00254. 105[]

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.

1964 оной октябриин 25.